

Einzeln nicht im Buchhandel.

3188
B. A. Mystakidis

Abdruck aus

**Forschungen und Versuche
zur Geschichte des Mittelalters
und der Neuzeit**

Festschrift

Dietrich Schäfer
zum siebenzigsten Geburtstag dargebracht
von seinen Schülern

Jena
Verlag von Gustav Fischer
1915

Dietrich Schäfer,

Professor der Geschichte an der Universität Berlin.

Deutsche Geschichte.

Vierte Auflage.

Zwei Bände.

1914. Preis: broschiert 14 Mark, eleg. gebunden 17 Mark.

Inhalt:

Erster Band: **Mittelalter.** (IX, 468 S.)

Einleitung. — Die Entstehung eines deutschen Staatswesens (bis 911).
 1. Germanen und Römer. 2. Die Völkerwanderung. 3. Das Frankenreich bis zum Tode Pippins. 4. Karl der Große. Die Auflösung des Karolingerreiches. — Die deutsche Kaiserzeit (911—1254). 1. Wiederaufrichtung des deutschen Reiches und Erwerbung der Kaiserwürde (911—973). 2. Deutschland Europas Vormacht. Stellung zum Papsttum (973—1075). 3. Die Zeit des Investiturstreits (1075—1125). 4. Von Lothar II. bis auf Heinrich IV. (1125—1197). 5. Untergang der Staufenen und der deutschen Kaiserzeit (1197—1254). — Die Auflösung des Reiches und der Beginn der Reform (1254—1521). 1. Kolonisation, Städteentwicklung und Territorialwesen. 2. Das Königtum im Dienste der Hausmacht. 3. Die deutschen Territorialmächte und das Ausland. 4. Deutschland und die mittelalterliche Kultur; Reichs- und Kirchenreform. — Namen- und Sachverzeichnis.

Zweiter Band: **Neuzeit.** (X, 505 S.)

Reformation und Gegenreformation (1517—1648). 1. Martin Luther als Urheber der Reformation. 2. Verbreitung und Befestigung der Reformation. 3. Die Zeit der Gegenreformation (1555—1618). 4. Der dreißigjährige Krieg. — Vom westfälischen Frieden bis zum Wiener Kongreß (1648—1814). 1. Deutschland im Zeitalter Ludwigs XIV. (1648—1715). 2. Deutschland zur Zeit Friedrichs des Großen und Maria Theresias (1715—1786). 3. Vom Tode Friedrichs des Großen bis zum Wiener Kongreß (1786—1814). — Die Aufrichtung des neuen Reiches (von 1814 bis zur Gegenwart). 1. Der Beginn nationaler und konstitutioneller Bestrebungen (1814—1840). 2. Die Zeit Friedrich Wilhelms IV. (1840—1858). 3. Die Neubegründung des Reiches (1858—1871). 4. Im neuen Reich. — Rückblick und Schluß. — Namen- und Sachverzeichnis.

Nicht häufig geschieht es, daß ein ernstes Werk von der gesamten Presse so gleichmäßig gut besprochen wird wie Dietrich Schäfers „Deutsche Geschichte“.

- „... ein großes und tiefes Bekenntnis begeisterter und begeisternder Vaterlandsliebe...“
- „... nationale Gefinnung, Liebe zum Vaterlande und Glaube an seine Zukunft...“
- „... ungeheure Fülle historischer Kenntnisse...“
- „... Reife der Anschauung — Abgeklärtheit des Urteils — gesunde Männlichkeit...“
- „... wieder einmal ein deutsches Haus- und Familienbuch...“
- „... in einer Sprache, die sich zugleich durch ihre Schlichtheit und Eleganz auszeichnet...“
- „... ein imponierendes Stück deutscher Geistesarbeit...“

das sind nur wenige Stichworte aus einigen Urteilen, und ihr Sinn lehrt in den vielen anderen immer wieder.

Seit 1910 liegt Schäfers „Deutsche Geschichte“ bereits in vierter Auflage vor. Diese Tatsache ist wohl der beste Beweis, daß das Werk die vielfache Auszeichnung seitens der Presse wirklich verdient hat.

Schäfers „Deutsche Geschichte“ wird in dieser Zeit, in der das Deutschtum und die Liebe zum Vaterlande wieder mächtig zu erstarken beginnt, eins der schönsten und geeignetsten Bücher für die Haus- und Schulbibliothek sein. Auch in den Bibliotheken und Lesehallen der studentischen Verbindungen, sowie der Lehrerbildungsanstalten und Offizierskasinos sollte sie nicht mehr fehlen.

Τῶν ἑορταζόμενων καὶ ἐορταστέων
 Ἁγίου Μεγάλου Λογοβίτου
 καὶ Ἁγίου Σταυράκη βιτῶν Ἀριστοκράτη,
 Περουσιανῶν καὶ καὶ καὶ

ἀπὸ ἀναγνωστῶν

γαίματον ὁμοίαν

Ὁ ἑλληνομίος ἡ ὁμοίαν
 ἡμερῶν ἡμερῶν

Β.Α.Μ.
 φανερὰ
 καὶ ἡ ἡμερῶν
 1918

MARTINOS O KPOYΣIΩΣ
ΚΑΙ ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΡΜΑΡΙΟΣ Ο
ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΣ ΕΝ ΤΥΒΙΓΓΗΙ

1584.

Πρόσκλησις — Διαμονή (30 Αύγ.—9 Σεπτεμβρίου).
Ἀλληλογραφία. Κατάλογοι βιβλίων.

Cod. Tubingens. Mb 37.

Cod. Tubingens. Mh 466.

Von B. A. Mystakidis.

Τῷ εὐμενεῖ ἀναγνώστῃ.

Als ich während meiner dreijährigen Studienzeit im schönen Tübingen die Gunst genoss, mich auch zu den Schülern des hochverehrten Herrn Prof. Dr. Schäfer zählen zu dürfen, bei dem ich auch das Rigorosum bestand, war es mir vergönnt, verschiedene Handschriften des alten Martinus Crusius zu studieren, vieles aus ihnen zu exerzieren, was für unsere griechischen Verhältnisse Interesse hatte, um es gelegentlich der Öffentlichkeit zu übergeben.

Einer freundlichen Einladung gerne entsprechend, habe ich mir erlaubt, ein neues weiteres Excerptum Crusianum hier *μεταξὺ ἄλλων σπουδαιότερων* vorzulegen.

Da ich leider jetzt nicht mehr die frühere Geläufigkeit im Deutschen besitze und die Documenta selbst in griechischer Sprache verfaßt sind, so sei mir gestattet, diesen meinen Beitrag auch in griechischer Sprache zu schreiben.

Konstantinopel, im Mai 1914.¹⁾

¹⁾ Des Krieges wegen konnte der Verfasser die Korrektur nicht selber lesen.

Excerpta Crusiana.

§ 1. Ἀγαθῇ Τύχῃ! Τῷ τίτλῳ τούτῳ χρῶμαι¹⁾ ἐπὶ τῷ ἔράνῳ, ὃν κληθεῖς ἀγαλλομένη τῇ καρδίᾳ συνεισφέρω ἐκ τῆς πάλαι γῆς τοῦ Βύζαντος πρὸς ἑορτασμὸν πνευματικῆς πανδαισίας, ἣν ὀμιλεῖται ἔξοχοι καὶ ἀριπρεπεῖς συνάδελφοι ἐπ' ὀνόματι διδάσαι διαπρεπεσιότατον τῶν Μουσῶν θεράπωντος, τοῦ Ἐξοχωτάτου μυστικοσυμβούλου καθηγητοῦ Διπτερίχου Σχῆφετ. Ὑπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦτον ἀγῶν ἠτύχησα ἐν Τυβίγγῃ τῇ Οὐριτεμβεργικῇ ἱστορικῶν μαθημάτων ἵνα ἀκροάσωμαι καὶ παρ' αὐτῷ ἀναδόχῳ μετὰ δοκιμασίας αὐστηρᾶς ἀξίου διδακτορικοῦ πτυχίου ἢ ἀξιωθῶ τῇ 18/30 Ἰανουαρίου τοῦ 1807 ἀπὸ X. ἔτους. Καίπερ πλείστα πράγματα ἔχων, ὡς περ ὁμῶς γεωργὸς τοῖς περὶ τῆς γεωργίας ἔργοις συντρέχων οὐκ ἀπηξίωσα τὸ κάμνειν καὶ ὑπῆκουσα εὐμενεῖ προσκλήσει, διότι ἀπειθεία καὶ ἀκοσμία χαλεπῇ, εἰ μὴ τῇ προσκλήσει ἠπειγόμεν.

§ 2. Καὶ δὴ ἀντ' ἄλλου θέματος μᾶλλον ἐπιστήμονος, περὶ οὗ ἔδει ἐπιμελέστερον ἵνα διεξέλθω καὶ ἀφθονώτερον εἶπω, ὅπως μὴ δειξῶ πενίαν ζωῆς ἀνδράσιν ἐλευθέροις προπούσης, κατατίθῃμι ἐν τῷ ἔράνῳ τούτῳ σημειώματα πολλὰ περὶ Ἀνδρέου Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδαυρίου συμπληροῦντα τὰ περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου καθ' ὑπερμεσοῦντα τὸν 15 αἰῶνα καλλιγράφου καὶ πωλητοῦ ἑλληνικῶν χειρογράφων μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα.²⁾ Τὰ σημειώματα ταῦτα ἔσονται, νομίζω, εὐπρόσδεκτα τοῖς περὶ

¹⁾ Καὶ ὁ Tafel: J. Dociano Orat: Byzantino, Excerpta Crusiana. Tybingae 1827. 4°. σ. 14+2 μὴ ἠριθμημέναις. Πρβλε. Cod. Tybing. Mb 36. Σχmidt: Verzeichn. d. griech. Handf. σ. 69. Τὸ πρωτόγραφον δεῖ ἐν Μονάχῳ cod. Monac. gr. 156 καὶ 247, παρὰ Hardt, Monachii, 1806.

²⁾ Vogel: Serapeum, 1845, 1846. — Graux: Essai sur les origines du fonds grec de l'Escurial. Paris 1880 (46 Fasc. de la Bibl. de l'Ecole des Hautes Etudes). — Σχmidt, L.: Centralbl. f. Bibliotheksw. 1886. 129—136. — Legrand, E.: Notice Biographique sur J. et Th. Zygomalas. σ. 242—257. ἢ Extr. d. Recueil

τὴν Βιβλιογραφίαν Παλαιογραφίαν καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ τῆς Ἀναγεννήσεως ἀσχολούμενοι, κριθῆσονται δ' ἐπιεικῶς ἐὰν οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ φιλοκρινούντες ἀναμνησθῶσιν ὅτι οἱ λόγοι ἐνταῦθα στέρονται βιβλιοθηκῶν καὶ ἐπὶ ἰδίῳ μέσῳ στηριζόμενοι ἐργάζονται . . . Τὰ σημειώματα ταῦτα, ὡς καὶ τὰ δι' ἐμοῦ ὑπὸ τοῦ Legrand ἀνακοινωθέντα, ἐξήγαγον ἐκ τῶν Ἡμερολογίων (Diaria) Μαρτίνου τοῦ Κρούσιου, τοῦ ἑλληνομαθοῦς καὶ φιλέλληνας καθηγητοῦ τοῦ ἐν Τυβίγγῃ Πανεπιστημίου.

B'.

§ 3. Μαρτίνος ὁ Κρούσιος, (Martinus Crusius), ὁ utriusque linguae cum Oratoria in celebri Academia Tubingensi professor, ὁ ἑκατέρας Ρώμης φωνὴν διδάσκων ἐν τῇ Τυβιγγίδι Ἀκαδημίᾳ¹⁾, ὁ γραικολατῖνος καὶ τῆς Ρητορικῆς διδάσκαλος ἀνάξιος, ὡς ἀλλαγῶς ὑπογράφεται²⁾, ἀπὸ τοῦ 1559 μέχρι Φεβρουαρίου τοῦ 1607 ἐργασθεὶς ἐν Τυβίγγῃ ἐγένετο ἀναμφηρίστως τῶν ἐπιφανεστέρων παραγόντων τῆς Ἀναγεννήσεως, ὑπερμεσοῦντος τοῦ 15 αἰῶνος, κατ' ὄλην τὴν Γερμανίαν παρὰ τοῖς μεγάλοις ἀνδράσι τῶν χρόνων τούτων διὰ τὴν ἀκαπόντητον αὐτοῦ ἐργασίαν τασσόμενος, τῷ Καμεραρίῳ, τῷ Μελάγχθονι, τῷ Ἑσχελίῳ (Deschel), τῷ Πόρτῳ κλ.³⁾

§ 4. Ὁ Κρούσιος φιλέλληνέστατος ὢν⁴⁾ καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαίαν τε καὶ νεωτέραν, ἄριστα κατέχων καὶ καλλιερῶν ἐν τῷ

de textes et de traductions publiées p. l. prof. de l'école des langues orientales vivantes à l'occasion du VIII. Congrès International des Orientalistes t. à Stockholm, 1889, tom. II, 181. Ἄπασα ἡ ἕλη προφρόνως ἐστάλη ὑπ' ἐμοῦ τῷ μακαριτῇ Legrand ἀγνωσῶντι τὴν ἵπαρξιν αὐτῆς. — Ὅρα καὶ Vogel, M. u. Gardthausen, V: Die griechischen Schreiber d. Mittelalters u. d. Renaissance. Leipzig 1909. σ. 16—27. Ἐν ὑποσημ. 6 τῆς σελίδος 16 τῆς ἡ βιβλιογραφία.

¹⁾ Turcograecia: Basileae, 1548 fol. σ. 457.

²⁾ ἐν ἀνεκδότοις κειμένοις.

³⁾ Ὅρα περὶ τούτων προχείρως. Pöbel: Schriftsteller-Lexikon ἐν λέξει καὶ Burjjan: Griechische d. klass. Philologie in Deutschland. 1883. — Allgem. Deutsche Biographie. Περί Φραγκίσκου Πόρτου δὲρα Legrand, Bibl. Hell.¹ τ. 2, σ. VII κ. ἐ. καὶ Turcogr. σ. 516 κ. ἐ.

⁴⁾ Ἐν Turcograecia σ. 479. Ἐν Ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Φρ. τὸν Πόρτον, διδάσκαλον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γενεύῃ δημοσιευομένη ἐν Turcogr. σ. 516 λέγει „Εἰμὶ τῆς ἑλλάδος φωνῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θαναμαστής τε καὶ φίλος ὡς οὐδεὶς τῶν ὁμοειδῶν“. Πρὸς ἐν Germanograecia σ. 232, 239

Πανεπιστημίῳ ἐπισήμως¹⁾ καὶ κατ' ἰδίαν, τηλικαύτην ἐπὶ ἑλληνομαθίᾳ ἐκτήσατο φήμη, ὥστε αἱ ἀκαδημικαὶ ἀρχαὶ καὶ αἱ τῆς πόλεως ἡραγκάσθησαν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀκουσῶν τὴν ἀπὸ τοῦ 1521 ὑπὸ τοῦ Ρεῦχλινίου συστάσαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ αἰθουσαν τοῦ Ὀμήρου (Homerothörsaal) ἵν' ἀνοικοδομήσωσι καὶ εὐρύνωσιν²⁾. Ὁ Κρούσιος κατὰ τὰ διατεταγμένα εἰργάζετο τὴν ἑλληνικὴν δὲ γλῶσσαν καὶ δημοσίᾳ ἐχειρίζετο ἀντὶ τῆς λατινικῆς. Τῇ 16 Ἀπριλίου τοῦ 1547 ἀπήγγειλεν ἐν Στρασβούργῳ ἐν ἑλληνικῇ καθαρᾷ πρώτον λόγον, ὃν ἀνεῦρον δημοσιεύομενον ἐν σ. 3—11 τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ Orationum liber unus (Basileae, 1566, 8°). Ἐν αὐτῷ³⁾ φέρονται σὺν ἄλλοις καὶ τάδε „ . . . Καὶ γὰρ ἅπαντες οἱ πρότερόν ποτ' εἰρηκότες ΡΩΜΑΙΣΤΙ διετέλεσαν λέγοντες καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ὡς ἐτέρως ἢν ποτε ποιεῖν εἰς νοῦν ἐνεβάλετο. Ἐγὼ δὲ τοσοῦτον τόλμη πάντας ὑπερβέβληκα, ὥστε τῶν ἄλλων πρώτον ἀναστὰς ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ πειρῶμαι, ἃ γινώσκω, λέγειν . . .“ Γράφων πρὸς τοὺς ἐν ΚΠ καὶ δὴ πρὸς τὸν οἰκουμένικόν πατριάρχην Ἱερεμίαν Β', τὸν Τρανὸν⁴⁾ ἐν ἀνεκδότῳ ἐπιστολῇ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ λέγει „ . . . Διαφυλάττειν ἐγὼ τὴν ἑλλάδα φωνὴν καὶ πλατύνειν ἐν τῇ Γερμανίᾳ κατὰ τὴν ἀσθένειάν μου πειρῶμαι μετὰ προθυμίας πάσης, ὡς καὶ ἄλλοι ἐποίη-

„ἡριστιανὸς φιλέλληνας“ καὶ Μυστακίδου, Μία Πατριαρχ. Σελ. 1890, σ. 18—19. καὶ Ἱεροῦ Κλήρος, σ. 28. καὶ Mystakidès, R. Et. Grecques, 1898, σ. 307.

¹⁾ Καὶ πρότερον μὲν ἀπὸ τοῦ πολλοῦ Μελάγχθονος, τοῦ καὶ τὰς βάσεις τῆς ἑλληνικῆς Γραμματικῆς θεμένου (Institutiones graecae grammaticae, τὸ πρῶτον ἐν Hagenau, 1518) ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1535 κρούσιος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης ἀναδιοργανωθέντι μετ' ἰδιαζούσης στοργῆς τὰ ἑλληνικὰ ἐδιδάσκοντο γράμματα, ὅτε καὶ ὁ Ἰ. Καμεράριος διωρίσθη. Πρὸς Burjjan, ἐν Ἐνωτέρῳ σ. 185 „die [Universität Tübingen] . . . seitdem mit besonderem Eifer die griechischen Studien pflegte“.

²⁾ Ὅρα περὶ τῆς ἐν Τυβίγγῃ πνευματικῆς καταστάσεως ἐπιστολιμαίαν ἔκθεσιν τοῦ Κρούσιου πρὸς Θεοδοσίον τὸν Ζυγομαλᾶν, πρωτονοτάριον τῆς ἐν ΚΠ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπὶ ἡμερ. 15 Ἀπριλίου τοῦ 1576 ἐν Turcogr., σ. 444 ἐξῆς, ἰδίως 446—447. Ὁ Κρούσιος ζητεῖ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεικόνισμα „Θουκυκιδίδου ἔνεκα, ὃν τοὺς φοιτηταὺς διασαφῶ“. Αὐτόθι, σ. 446.

³⁾ Mystakidès, R. E. Grecques, 1898, σ. 289.

⁴⁾ Τρὶς πατριαρχίαι, α') 5 Μαΐου 1572—1579, β') 1580—1584, γ') 1586—1595. Ὅρα μετὰ τῶν ἄλλων τὸ τοῦ Σάθα Σχεδιάσμα, 1870, καὶ Μυστακίδου, Ἐκκλησιολ. Ἀθήθια 1894, „Ἰ. ὁ Τρανὸς καὶ προσωπογραφία αὐτοῦ“.

σαν ἀπὸ ἐτῶν περίπου ἐξήκοντα μέχρι δεῦρο καὶ ποιουσιν ἔτι καὶ νῦν, παιδεῖα διαφέροντες . . .“

§ 5. Τοιοῦτος ὢν ὁ Κρούσιος καὶ ἐν γήραος οὐδὲν ἔτι ἠσχολεῖτο ἐπιμόνως οὐ μόνον περὶ τὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ¹⁾, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀντιγραφὰς διαφόρων χειρογράφων τῆς τε ἔσω καὶ θύραθεν παιδείας²⁾, ἅτινα ἢ αὐτὸς ἠγόραζεν ἢ ἡ Ἀκαδημία ἢ ὁ φιλόμουσος τῆς Βυρτεμβέργης πρίγκιψ³⁾, ἢ ἐξ ἄλλων βιβλιοθηκῶν δημοσίων τε καὶ φιλικῶν πρὸς μελέτην ἐπορίζετο, ὡς ἔστιν ἰδεῖν σήμερον ἐν τε τῇ Τυβίγγῃ (Universitäts-Bibliothek) καὶ ἐν τῇ Hof- und Staatsbibliothek τοῦ Μονάχου, ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἐν οἷς ἰδίᾳ χειρὶ ἐσήμαινεν αὐτὸς τὴν διανόησιν αὐτῶν καὶ τὰς ἡμερομηνίας, καθ' ἃς ταῦτα διανέγνω⁴⁾. Ὁ Κρούσιος ὅμως εἰς ταῦτα μόνον δέν περιωρίζετο, ἀλλὰ κατετρέβετο καὶ περὶ τὴν περισυλλογὴν σημειώσεων ποικίλης ὕλης ἀφορώσης εἰς τὰ ἐν Ἀνατολῇ ἑλληνικὰ πράγματα, εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Σουλτάνων ἑλληνικῶν πόλεων, τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁφειλεῖτο πολὺ ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας, ἣν μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμελείας ἐκαλλιέργει μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ λογίων, ἰδίως τοῦ πρωτονοταρίου Θ. Ζυγομαλά⁵⁾ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν πατριαρχῶν αἰεὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχόμενος ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτοῦ, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀναστροφῆς τῶν εἰς Τυβίγγην ζητείαις ἐνεκεν προσερχομένων Ἑλλήνων πάσης τάξεως, οὓς ἐφιλοδώρει

¹⁾ Ἐπτάκις ἐχημάτισε κοσμητὼρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (1564, 1570, 1581, 1586, 1592, 1598), ὡς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 300 χαρτῶν κώδικος τῆς ἐν Στουτγάρδῃ Βιβλιοθήκης ἠκριβώσα. Ὁ κώδιξ ἐκ 424 σελίδων τετάρτου στήματος λατινιστὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: „Acta decanatum suorum in Diario consignata“ ἐν τισι περιεργὸς ἐστὶ ἰδιόγραφος τοῦ Κρούσιου.

²⁾ Ὅρα καὶ Turcograecia, σ. 476, „εἴτε σπειρηθόν, εἴτε πλινθηθόν, εἴτε πυργηθόν — γεγραμμένων“. Ὅρα διὰ τὰς λέξεις Gardthausen, Griech. Paläogr., 1913, σ. 58—59.

³⁾ „ad augendam Bibliothecam Tybingensem“. Συνίστη τῷ τε Θεοδοσίῳ περὶ ἀγαθῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἔρευναν ὀρίζων καὶ ταύτας Turcogr., σ. 419, 487 καὶ τῷ Γεραχίῳ (Steph. Gerlach), ἐφημερίῳ τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς προεβείας, μαθητῆ εἰτα δὲ καὶ συναδέλφῳ αὐτοῦ, οὗ ἔχομεν νῦν λαμπρὸν βιβλίον τὸ Fürstliches Tagebuch, 1674, ἐν Φραγκφούρτῃ, ἐκδοθὲν εἰς μέγα σῆμα, δίσηλον.

⁴⁾ Hardt, J.: Bibl. Monac. Codic. gr. Mns. 3, 9, 130, 136, 141, 218, 227, 254, 257, 364, 366, 393, 437, 447, 548.

⁵⁾ Περὶ τούτου ἔχομεν τὸ ἔργον τοῦ μακαρίτου Legrand, Notice, περὶ οὗ ἀνωτέρω.

καὶ ἐξένιζε, ποθῶν μαθεῖν τὰ τῶν Ἑλλήνων, de hodiernis Graecis quae ipsorum religio esset, quae lingua scientia, et alia, certius et uberius, καὶ ex quorum ore ea, quae ad hodiernam corruptam graecam linguam pertinet, ἐσημειοῦτο. Ἐκ τῶν ἐξακριβώσεων τοῦ Κρούσιου καὶ τῶν ἐρωτήσεων αὐτοῦ ἀπεδείχθη ὅτι πανταχοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐν Ἰκονίῳ, sed tamen non illa vetere puritate¹⁾. Ἐπιτραπήτω δέ μοι ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου προσθεῖναι ὅτι κατὰ τὰς πρὸς τὸν Κρούσιον ἀνακρινάσεις καὶ δὴ αὐτοῦ τοῦ Γεραχίου „ἡ καθαρωτέρα ἑλληνικὴ ὠμιλεῖτο τοὺς χρόνους τούτους ἐν ΚΠόλει, ἡ δὲ μάλιστα διεφθαρμένη ἐν Ἀθήναις: omnium purissima hodie C/ropoli auditur, corruptissima Athenis, ἐν δὲ ταῖς νήσοις μειμιγμένη ἰταλικαῖς λέξεσι (Chii, Cretenses Italica vocabula immiscent)²⁾“.

Γ'.

§ 6. Ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα χειρόγραφα, ἅτινα ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς συμπαθοῦς Τυβίγγης καὶ πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἠρεῦνησα καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ταῦτα κατὰ τόμους σχήματος μεγάλου καὶ τετάρτου σταχώματι συγχρονίζονται κεκαλυμμένα τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ βιβλιοδέτου Joh. Gerstenmaier ὑπὸ δέρματος ὑπολεύκου μετ' ἐπιτυπωμάτων τῶν τῆς Ἀγαγεννήσεως χρόνων³⁾ ἀνήκουσι τῷ Κρούσιῳ καὶ τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, πλεῖστα ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ γεγραμμένα τῇ αὐτῇ μάλιστα μελάνῃ καὶ γραφίδι⁴⁾.

§ 7. Περὶ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, ἅτινα εἶδον καὶ ἐμελέτησα, οὐδένα λόγον ποιοῦμαι, διότι εὐτυχῶς κατάλογον τούτων ἔχομεν νῦν συντεταγμένον ὑπὸ τοῦ πεφιλημένου μοι καθηγητοῦ τῆς

Cod.
Tybing.
Mb, 37.

¹⁾ Turcograecia, σ. 489.

²⁾ Ἀπόθι, σ. 489.

³⁾ In Holzdeckel mit Überzug — gepresstem weißem Leder. Ἐν τισιν αὐτῶν ὁ Κρούσιος σημειοῦται καὶ τὴν δαπάνην τοῦ σταχώματος εἰς βατζίους.

⁴⁾ Ἐν Annal. Suevici, II, 776, ἀνέγνω σημειώσιν: „Septemb. 16 (1581) absoluti opus Turcogr. et Germanograeciae superioribus temporibus coeptum ἐνὶ χηνεῖῳ καλὰ μῶ“, καὶ ἀλλαχῶ ἐν ἀνεκδότοις: „perpetuo pedibus nsistendo.“

Τυβίγγης Γουλιέλμου Σφmid¹⁾, ἐκ τούτων δ' ἄλλως μόνον τὸ ὑπὸ γρ. καὶ ἀρ. Mb 37 σεσημασμένον εἰς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν συνεργεῖ. Ὁ κώδιξ οὗτος μικροῦ τετάρτου σχήματος δεδεμένος τῷ 1584 φέρει τίτλον ὑπὸ μεταγενεστέρως χειρὸς Crusii Varia graeca, πρὸ πολλῶν δ' ἐτῶν ἕνεκα τοῦ διαφόρου περιεχομένου αὐτοῦ ὠνομάσθη ὑπ' ἐμοῦ Φύρδην μίγδην²⁾ καὶ ἀριθμεῖται ἐν μέρει κατὰ σελίδας ἢ καὶ κατὰ φύλλα. Ἀπὸ τοῦ κώδικος τούτου ἀποσπάσας ἀπέστειλα τὰς ὑπὸ τοῦ Legrand δημοσιευθείσας σελίδας³⁾ περὶ τοῦ Λαρμαρίου καὶ τὴν πρὸς Λουκᾶν τὸν Ὀσίανδρον⁴⁾ ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἣν ἐν οἰκίῳ τόπῳ ὁ ἀναγνώστης εὐρίσκει ἀναδημοσιευομένην.

Cod.
Tybing.
Mb, 466.

§ 8. Τὸ Diarium ἢ μᾶλλον τὰ Diaria, τὸ ὑπὸ γρ. καὶ ἀρ. Mb 466 χειρόγραφον ἐνδιαφέρει μόνον ἡμᾶς, διότι περιέχει ἕλην οὐχὶ ραδίως ἀντλουμένην καὶ ἐξαντλουμένην· διότι οὐχὶ μόνον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ θέματά εἰσι διάφορα ἀναμῖξ σημειούμενα ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνάγνωσις οὐχὶ τόσον εὐχερῆς, διότι, ὡς ἀλλαχοῦ ἐξετάσω, ἐν ἐκάστῃ σελίδι ἀνακόπεται ὁ ἐργαζόμενος ἕνεκα τῆς πικρότητος τῆς γραφῆς, τῆς ταχυγραφίας, τῆς ἐπιτομογραφίας καὶ, ὅπερ σπουδαιότερον, τῆς ἀναμῖκτου πολυγλωσσίας, ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γερμανικῆς, ἰταλικῆς⁵⁾, καὶ τῆς ποικιλίας τῶν θεμάτων, ἅτινα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ σελίδι πολλάκις συναντᾷ⁶⁾.

Cod.
Tybing.
Mb, 198.

§ 9. Ἡ Συλλογὴ τοῦ πολυειδοῦς τούτου Ἡμερολογίου τοῦ Κρουσίου βαίνει μέχρι τοῦ 1606, ἀπαρτίζεται ἐξ ἑννέα τόμων

¹⁾ Verzeichniss d. griechischen Handschr. d. R. Universitäts-Bibl. zu Tübingen, 1902, 4°.

²⁾ Σφmid: Verzeichniss, σ. 70—78, ἐνθα διορθωτέον, σ. 75, Brief d. Germanos τῶν παλαιῶν πατέρων εἰς Παλαιῶν Πατρῶν (νῦν Πατρῶν, Этвдифоф von Patras, zum Untertchied von: Νέων Πατρῶν, νῦν Ὑπάτη bei Lamia) καὶ ὅτι ὁ λόγος τῷ Παναγωγιάτῳ . . . ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1892 ἐπὶ τῇ 25 ἐτηρίδι τῆς καθηγουσίας τοῦ μακαρίτου Κόντου (Ἰερὸς Κλήρος, ἐκ 55 σ., εἰς 8ον) Μυστακίδου, Μία πατριαρχ. σελίς, ΚΠ, 1890, ἐκ 32 σ. 12°.

³⁾ Notice Biogr., σ. 245—257.

⁴⁾ Ἰεροκήρυξ τῆς αὐτῆς σύμβουλος (1534—1604), οὗ υἱοὶ οἱ Ἀνδρέας καὶ Λουκάς, καρχελλάριοι τοῦ Πανεπιστημίου.

⁵⁾ Turcograec, σ. 527. Ὁ Κρούσιος γράφει τῷ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ „τὰς λέξεις, ἃς πέμπω σοι δημῶδεις οὕσας, ἐρμηνεύεις μοι ἑλληνιστὶ, λατινιστὶ, ἢ ἰταλικῶς, ἢ κελτικῶς“. Ἐν ἀνεκδότῳ μέρει ἀλλαχοῦ ὁ Κρούσιος ἐξηγεῖται τὴν λέξιν „κελτικῶς, ἧγον γαλλικῶς“ Diarium, II, 351. Ὅρα καὶ κατωτέρω ἐπιστολὴν ὑπὸ στ. δ'.

⁶⁾ Ὅρα Mystakidès, R. E. G., 1898, σ. 281, 295 κ. ἐξῆς.

πολυσελίδων συνήθους τετάρτου σχήματος καλῶς ἑσταχωμένων, ἐξακισχιλίας περίπου σελίδας ἔχόντων, ἀποτελεῖ δὲ τὸν ὑπ' ἀρ. καὶ γρ. Mb 466 χαρτῶν κώδικα τῶν χειρογράφων τῆς πανεπιστημιακῆς ἐν Τυβίγγῃ βιβλιοθήκης¹⁾. Πρὸς τῇ Συλλογῇ ταύτῃ καταγραπτέον καὶ τὸν χειρόγραφον κώδικα Mb 198 ὁμοίου σχήματος, οἰονεὶ δέκατον, ἔστιν τίτλος „M. Crusii Diarium ab anno CIOIOC“, ταχυγραφικώτατα ἰδίαις τοῦ Κρουσίου χερσὶ γεγραμμένον, ἄτακτον, διαφόρους ἀριθμήσεις ἔχοντα, ὡς ὁ κώδιξ Mb 37, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἶπον.

Ἡ Συλλογὴ αὕτη, περὶ ἧς ἄλλοτε ὀλίγας λέξεις τύποις ἀνεκοινωσάμην ἐν τῇ R. E. Grecques (1898), ἐστὶν πηγὴ εἰδήσεων, eine Fundgrube der politisch-firchlich-literarischen Geſchichte der Renaissancezeit. Ὁ Κρούσιος, ὡς ἀλλαχοῦ δεῖξω, τῶν καιρῶν διδόντων, ἐν τοῖς τόμοις τούτοις παντοειδῆ καὶ ποικίλην ἐγγράφει ἕλην, ἀλληλογραφίαν, ἐξ ἧς ἀπέσπασα πολλὰ ἄλλοτε, πέρυσι δὲ τὴν πρὸς τὸν Λαρμάριον καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ Τυβίγγῃ διαμονὴν τοῦ καλλιγράφου τούτου πωλητοῦ καὶ χειρογράφων ἀνιχνευτοῦ σχετιζομένην²⁾. Ἐκ τοῦ τρίτου τόμου ἀριθμοῦντος γεγραμμένης σελίδας — 683 — ἡρυσάμην πάσας τὰς εἰς τὸν Λαρμάριον ἀναφερομένας σημειώσεις καὶ τὰς ἐπισυνημμένας ἐπιστολάς, αἵτινες συμπληροῦσι τὰ παρὰ Legrand. Ἐν ταύταις εὐρέθη ὑπ' ἐμοῦ πέρυσι κατὰ συγκυρίαν καὶ ἡ ἐν σ. 178 τοῦ κώδικος Mb 37 μνημονευομένη Epistola Andreae Darmarii Epidaurii Laconis ex Argentina φιλικὴ scripta 13 septembris et 17 ejusdem allata 1584³⁾, ἡ μετὰ τὴν ἐκ Τυβίγγης ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἀμέσως ἐκ Στρασβούργου „τῷ πολυμαθεστάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ, τιμίῳ καὶ λογίῳ, καὶ ἄκρῳ τῆς παιδεύσεως ἀνδρὶ, κυρίῳ Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ διδασκάλῳ ἐξ ὄχῳ Τυβίγγης πεμφθεῖσα, ἐξ ἧς ἐν ὑστερογράφῳ μανθάνομεν ὅτι ἐπλήρωσε τὰ ὀδοιπορικὰ διὰ τὴν ἄμαξαν τὰ συμπεφωνημένα, 80 βαδζίους, καὶ ὅτι δῶρον τῷ τοῦ ἄρματος ἀνδρὶ [Jac. Waiblingero] δέδωκεν 6 ἔτι βαδ-

¹⁾ Mystakidès, R. E. G., 1898, σ. 295 κ. ἐ.

²⁾ Diarium, III, 89. Ὅρα κατωτέρω ὑπὸ στοιχ. α'.

³⁾ Legrand ἐνθ' ἀνωτέρω. Προσθετέον ὅτι ὁ Κρούσιος ἐνόμιζε τὸν Λαρμάριον Κερκυραῖον εἶτα δὲ τὴν ἀλήθειαν μαθὼν ἐπιδιορθοῦται πανταχοῦ εἰς Ἐπιδαύριον.

ζίουσ¹⁾, περὶ οὗ ὄρα καὶ τὸ φωτοτυπικὸν ἀπεικόνισμα, ἐν ᾧ καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ Λαρμαρίου καὶ ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ συμφωνία μετὰ τοῦ Βαϊβλιγγέρου ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ σελίδι, τῇ 143 τοῦ Mb 37 κώδικος. Ὁ Βαϊβλιγγέρος ὁ ὀδηγῆσας (avexit eum) ἦν civis n[oste]r, pistor Tybingensis.

Δ'.

§ 10. Ὁ Κρούσιος πρῶτος ἐκ τῶν εὐρωπαϊῶν διδασκάλων τῆς κλασσικῆς παιδείσεως ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς νέας ἑλληνικῆς. Πρῶτος ἤρξατο προσκλαυόμενος ἐπὶ τοῖς ὀρθογραφικοῖς σφάλμασι τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐντύπων βιβλίων. Ὁ πολὺς Ducange ἐν Pr. X τοῦ Glos. med. et infim. Graecit. λέγει τοῦτο, ὁ δὲ Joh. Mich. Lang ἐν τῷ ad Poesin Barbarograecam Introductio συγγράμματι αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ τιτλοφόρῳ σελίδι διατυποῖ γράφων „... et πρώτου barbarograecae Linguae in nostram Germaniam introductor“²⁾. Τοῦτου ἕνεκα ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ ἐπόθει καὶ τὴν σημερινὴν ἐκβαρβαρωθεῖσαν γλῶσσαν ἐκμαθεῖν καὶ τὰ ἰδιώματα αὐτῆς καὶ τὸν Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν, ἅτε καὶ διδάσκαλον τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης Σχολῆς, παρεκάλει πέμπειν καὶ αὐτὰ τὰ ἀπερριμμένα γράμματα ὀποιαῶν³⁾ καὶ αὐτὰ τὰ τῶν μαθητῶν τῆς Π. Μ. Σχολῆς θέματα⁴⁾, διὰ τοῦτο καὶ προέκοψεν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ⁵⁾ στέλλων ἰδίᾳ ἐργασίας εἰς πολλοὺς φίλους ἵνα ταύτας εἰς τὴν κοινὴν δημοτικὴν μεταγάγῃσι καὶ μεταρμόσωσιν, ὡς πράττει τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Λαρμάριον⁶⁾.

§ 11. Ὁ Κρούσιος ἐτοῖμος ἦν ἵνα ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ ἐπὶ

¹⁾ Diarium, III, σ. 175—177. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀμαξοδηγοῦ ἀναγράφεται ἐν τῇ ἔσῳ ᾧα τῆς 177 σελίδος. Ὅρα τὸ ὑπὸ στ. β' ἔγγραφο καὶ τὸ φωτοτυπικὸν ἀποτύπωμα.

²⁾ Altdorfii, 1707, 4°. Πρὸς ἐπὶ τούτῳ τί περὶ αὐτοῦ λέγει ἐν Turcogr., σ. 185.

³⁾ Turcogr., σ. 500, ὑπὸ ἡμερ. 16 Μαρτίου 1577.

⁴⁾ Ἀπόθι, σ. 347—370. Θεματοεπιστολαί.

⁵⁾ „Fortsetzung in der neugriechischen Sprache gemacht.“ Germanogr., σ. 233. Πρὸς cod. Tybing. gr. Mb. 30 in 4° ἐν ᾧ Conciones, epistolae et exercitia Barbarograecae linguae ex Constantinopoli, mihi M. Martino Crusio Tybingam missa, 1578. Ὅρα καὶ Schmid, Verzeichniss, σ. 55.

⁶⁾ Ἐγγραφο ὑπὸ στ. δ'.

ἐξάμηνον ἢ καὶ πλέον ἔτι πλήρη φιλοξενίαν παράσχῃ εἰς Συμεὼν τὸν Καβάσιαν, ὅτ' ἔμαθεν ὅτι ὁ λόγιος οὗτος Ἕλληνας ὁ δσιώτατος, οἰκονομικῶν λόγων ἕνεκα κατέλιπε τὴν Ἰταλίαν, δὲν ἀρνεῖται δὲ ὅτι τοῦτο ἔπραττεν ἐπὶ τῷ μαθεῖν ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συνουσίας τὴν σήμερον μιξοβάρβαρον Γραικὴν γλῶσσαν¹⁾. Διὰ τοῦτο ὅτε ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Μυλίου ἐξ Αὐγούστης ὑπὸ ἡμερ. 12 Μαΐου 1584 ληφθεῖσης ἐν Τυβίγγῃ τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ, ἐπληροφορήθη τὴν αὐτόθι παρουσίαν τοῦ Λαρμαρίου καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐξαγορὰν χειρογράφων, ὧν τὸν κατάλογον ὁ ἀναγνώστης κατωτέρω ἐν οἰκίῳ τότῳ βλέπει, ἀμέσως αὐθημερὸν ἔσπευσεν ἵνα γράψῃ πρὸς αὐτὸν ἄγνωστος ἀγνώστῳ δικαιολογῶν τὴν τόλμην αὐτοῦ ταύτην καὶ ὀρμὴν. „ἐπειδὴ οὐδ' ἄλλων ἐφεισάμην, λέγει, τοῦ μὴ γράμμασιν αὐτοῦς σκύλλειν πατριάρχας τε τῶν Ἑλλήνων καὶ διαπρεπεῖς ἄλλους ἄνδρας . . .“ ἀξίων καὶ παρ' αὐτοῦ ὡς παρ' ἐκείνων „χρηστῆς ἀντεπιστάσεως τεύξεσθαι“ καὶ προσκαλῶν αὐτὸν εἰς Τυβίγγην „ἦν ὧδε σε ἡ θεία χάρις ἀγάγη, φιλανθρώπων ἔμοιγε τῷ ταπεινῷ ὑποδοχεῖ χρήσῃ· φιλῶ δὲ καὶ τὴν κοινὴν ὑμῶν γλῶσσαν, τὴν δημώδη φημι²⁾, ἔσπευσε δὲ ἵνα καλέσῃ τὸν Λαρμάριον εἰς Τυβίγγην παρ' αὐτῷ, διότι καὶ ὁ Λαρμάριος τοιαύτην τινὰ πρόθεσιν εἶχε, καθ' ἣ φαίνεται, καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει ἵνα τελειότερος καὶ ἐντριβέστερος ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γένηται. Ὁ Λαρμάριος, κατὰ τὰς πρὸς τὸν Κρούσιον συστάσεις τῶν ἐν Γερμανίᾳ, παιδείας ἦν εὖ ἔχων, διὰ τοῦτο καὶ αἰπρὸς αὐτὸν περιποιήσεις καὶ ἡ κατ' οἶκον φιλοξενία, ἦν ἄλλως τε ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἄλλοις παρεῖχεν ὁ Κρούσιος ὡς π. χ. Σταματίῳ Δονάτῳ, τῷ ἐκ Κύπρου³⁾ κατὰ τὸ 1579· οὕτω δὲ ὁ Κρούσιος ἑλληνομαθέστατος ἐγένετο καὶ ἡ ἑλληνομάθεια αὐτοῦ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἐθανμάζετο⁴⁾ καὶ οὐχὶ ἀδίκως, διότι ἐκέκτητο

¹⁾ 27. Μαΐου 1577.

²⁾ Κατωτέρω ὑπὸ στοιχ. α'.

³⁾ Turcograec. 188, „... in septimum usque diem a me ad linguae hodiernae quotidianam δλοήμερον explorationem retentus fuit“. Παρὰ τοιούτων Ἑλλήνων συνέλεγεν ἐξηγήσεις διαφόρων λέξεων, ἃς εὐρίσκομεν ἐγκατεσπαρμένας ἐν τῇ Turcograecia, ὡς καὶ εἰδήσεις ποικίλας περὶ ἑλληνικῶν πραγμάτων, περὶ ὧν οὐ τοῦ παρόντος.

⁴⁾ Μυστακίδου, Ἱερὸς Κλήρος, σ. 460, Μαργούσιος ἐν ἐπιστολῇ τοῦ 1587 λέγει πρὸς αὐτὸν . . . ἀμφιβάλλειν, πότερον Ἑλλήνα σέ τις εἶποι πεφυκέναι ἢ

καὶ τὴν μεγίστην εὐχέρειαν ἵνα μεταφέρῃ ἀμέσως τὸ θεῖον κήρυγμα τὸ ἐπ' ἐκκλησίας ἐν γερμανικῇ γιγνόμενον¹⁾ εἰς τὴν ἑλληνικῇ.

Ε'.

§ 12. Ὁ Ἄνδρέας Δαρμάριος ἦν ἐξ Ἐπιδαύρου, τῆς Λιμηρᾶς, τῆς σημερινῆς δηλοῦν Μονεμβασίας, ἐντεῦθεν δὲ καὶ Ἐπιδαύριος καὶ Ἐπιδαυριώτης, ἔσθ' ὅτε καὶ Πελοποννησιακὸς καὶ Γραικὸς²⁾ καὶ Λάκων³⁾, πατρὸς Γεωργίου⁴⁾. Ἐσπούδασεν ἐν Σπάρτῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα παρὰ τινι ἱερεῖ, Δωροθέῳ ὀνόματι ἐκ Ναυπλίου, καθ' ἃ ἀνακοινοῦται ὁ Κρούσιος ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Δαρμαρίου μεταλαβὼν τὰς εἰδήσεις ταύτας μεταξὺ ἄλλων περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κορίνθου, τῆς Σπάρτης, τοῦ Ναυπλίου, γνωστὰς ἤδη διὰ τοῦ Legrand⁵⁾. Ὁ Κρούσιος προστίθησιν ἔτι λατινισί: „Ait se noctu surgere, libros legere (quorum et multos sua manu describit, et vendit cum aliis) et ita linguam alere“.

Πρὸς τῇ ἑλληνικῇ, ἀρχαία τε καὶ νέα, τῇ δημῶδει, ἐγνώριζε τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν ἰσπανικὴν ὑπερβαλλόντως, quia in Hispania circiter 8 annos vixit, in Aula⁶⁾. Ἀπὸ τοῦ 1560 ὁ Δαρμάριος διέτριβεν ἐν Ἰταλίᾳ (κατὰ Φεβρουάριον ἐν Παταβίῳ, κατὰ Ὀκτώβριον ἐν Βενετίᾳ⁷⁾, τῷ 1562 ἐν Τριδέντῳ⁸⁾ διαρκούσης τῆς φερωνύμου

¹⁾ Ἰταλὸν ἦ καὶ ἀκρως ἐκάτερον „διὰ τὴν ἐξελληνισμῶν τῶν τῆς ἡμετέρας θρησκείας δογμάτων.“

²⁾ Ὅρα: Στέφανος τοῦ Ἐνιαυτοῦ, τοῦτ' ἔστιν Ἐξήγησις Εὐαγγελίων καὶ Ἐπιστολῶν τῶν δέ ὅλων τοῦ Ἐνιαυτοῦ . . . 4 τόμοι, folio, Witebergae, 1603, δίστηλον ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἀντιμετώπως. Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Τυβίγγης. Gi, 129. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐστὶ τακτικὴ βιβλιογραφία τῶν τοῦ Κρουσίου πονημάτων ἡτάρχει ἐξ ἧς ἀποδεικνύσεται καὶ ἡ ἀσυνήθης πολυγραφία τοῦ φιλέλληρος ἀνδρός.

³⁾ Vogel-Gardthausen ἐν λέξει. Γραικὸς δ' ἐν Graux, σ. 289, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀγίουστίνου. Καὶ Νταρμάριος ἐν Vogel-Gardthausen.

⁴⁾ Ἀπόθι.

⁵⁾ „νὶδς Γεωργίου“ ἐπιγράφεται συνήθως.

⁶⁾ Notice, σ. 190. Καὶ Ann. Suevici, II, 790.

⁷⁾ Ἀπόθι, σ. 182. Ἐκ τοῦ κώδ. Mb 37, σ. 125. Περὶ τοῦ βίου τοῦ Δαρμαρίου ὄρα σ. 288—289 τοῦ Graux.

⁸⁾ Hardt, Catal. Cod. Manusc. Monac. — Cod. graec. 197, ὅπου διόρθου εἰς Ἐπιδαυριώτου.

⁹⁾ Trident, Trento, Trento.

Συνόδου. Ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Λερίδου Ἄντ. Ἀγίουστίνου, ἀνδρὸς ἄγαν φιλομούσου καὶ τῆς προστασίας αὐτοῦ μετέπειτα ἐν Ἰσπανίᾳ ἀπέλασεν, ὅτε εἰργάζετο μετὰ βοηθῶν εἰς ἀντιγραφὰς, περὶ ὧν εἰς τὰ παρὰ Graux λαμπρὰ κεφάλαια παραπέμπεται ὁ βουλόμενος, ὡς καὶ διὰ τὰς λοιπὰς περιηγήσεις αὐτοῦ εἰς τὰς ἐξονομασθείσας ὑπ' ἐμοῦ ἄνωθι βίβλους. Ὁ Ἰωάννης Βικέντιος Pinelli τῇ 8. Ἰουνίου τοῦ 1584 ἔγραψεν ἐκ Παταβίου ὅτι πρὸ ἡμερῶν ὁ Δαρμάριος εἶχεν ἀναχωρῆσαι ἐκ Βενετίας, ἐνθα εἶχε τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, ἵνα μετ' ἀπουσίαν δύο ἢ τριῶν μηνῶν ἐπανέλθῃ¹⁾. Ἀλλ' ἤδη τῇ 12. Μαΐου, ὡς ἀνωτέρω ἐδήλωσα, διέτριβεν ἐν Ἀγίουστῃ, ὅθεν ὁ Μύλιος ἔγραψε τῷ Κρουσίῳ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγορὰν βιβλίων ἀγγέλλων καὶ τὸν κατάλογον τούτων ἀνερχομένων εἰς 28 τόμους συναποστελλῶν²⁾, ἐπὶ δὲ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Κρούσιος διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Μαΐου ἐπιστολῆς ἀποσταλείσης αὐθιμερὸν μετεκαλεῖτο τὸν Δαρμάριον εἰς Τυβίγγην. Αἴφνης τῇ 29. Ἰουλίου ἀνευρίσκομεν τὸν Δαρμάριον ἐν Στρασβούργῳ, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τοῦ Παρισίνου κώδικος 2150, τῇ δὲ 30. Ἀγούστου ἐν Τυβίγγῃ, ὡς ἐν τῶν ἰδιοχείρων σημειωμάτων τοῦ Κρουσίου ἐν τε τῷ κώδ. Mb 37, σ. 125, καὶ τῷ Diarium III, σ. 89, ἐπέτυχον ἴν' ἀνεύρω. Καὶ ἐν μὲν τῷ κώδ. Mb 37 ὁ Κρούσιος σημειοῦται: „De Andrea Darmario Epidaurio Lacone 1584. Venit is 30. augusti die dominica hujus anni Tybingam, ac paulo post 12 horam meridiei in museum meum; quem excepi humanissime: Χαῖρε, εὐλόγητὲ τοῦ Κυρίου. Nam d. d. Georgius Mylius, concionator praecipuus Augustanus, mihi de eo antea scripserat; egoque epistolam graecam ad Darmarium hunc scripseram, quam ipse nondum tunc viderat. Mylius tum eam Venetias miserat. Forte in reditu eam accipiet. Advehebat secum libros quorum catalogus sequitur, quos principi nostro vendendi causa attulisse, et propter d. d. Stephanum Gerlachium ac propter me (quem dicebat apud Graecos διαβόητον εἶναι) videndos huc appulisse se aiebat“³⁾. Ἐν δὲ τῷ III τ. τοῦ Ἡμερολογίου⁴⁾: „Fuit mecum ipse 30. Aug. 84 in Museo meo:

¹⁾ Legrand, Notice, σ. 180 ἢ 240.

²⁾ Ὅρα Κατάλογον ἐκδιδόμενον κατωτέρω ὑπὸ ἀρ. II.

³⁾ Legrand, Notice 181—182.

⁴⁾ σ. 89. Ἀκριβῶς φέρονται αἱ ἰδιόγραφοι αὗται σημειώσεις ὑπὸ τὴν

Ait, se 44 annorum aetatem habere. Procerus, cum pallio cinerei coloris, pileo nigro. Habitat Venetiis, habeat uxorem et 2 liberos. Legit hanc epistolam“.

§ 13. Ὁ Δαρμάριος ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐγένετο καλλιγράφος ἐκ συστήματος ἀντιγραφεὺς, ἀνιχνευτῆς καὶ πωλητῆς χειρογράφων, ὧν ἀντίτυπα εὐρίσκονται σήμερον πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐσπαρμένα, ἐν Ἀμβούργῳ, ἐν Ἀγγούστη, ἐν Βαλλαδολίβῳ, ἐν Βαμβέργῃ, ἐν Βαρκελώνῃ, ἐν Βασιλείᾳ, ἐν Βενετίᾳ, ἐν Βιέννῃ, ἐν Βονωνίᾳ, ἐν Βρυξέλλαις, ἐν Γενεύῃ, ἐν Γίεσσην, ἐν Γρενάδῃ, ἐν Κανταβριγίᾳ, ἐν Κοπενάγῃ, ἐν ΚΠόλει, ἐν Λειδίῃ, ἐν Λειψὶ, ἐν Λονδίῳ, ἐν Μαδρίτῃ, ἐν Μεδιολάνῳ, ἐν Μοδένῃ, ἐν Μουτίνῃ, ἐν Μονάχῳ, ἐν Νεαπόλει, ἐν Νυρεμβέργῃ, ἐν Οὐψάλῃ, ἐν Παρισίοις, ἐν Παταβίῳ, ἐν Πετρούπολει, ἐν Ρώμῃ, ἐν Σαλαμάγγῃ, ἐν Σαραγόσῃ, ἐν Στοκχόλμῃ, ἐν Στρασβούργῳ, ἐν Τριδέντῳ, ἐν Τυβίγγῃ, ἐν Φλωρεντίᾳ¹⁾ καὶ εἶπου ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἅμα φαίνεται καὶ ψευδεπιγράφων πλάστιγς²⁾, περὶ οὗ οὐ τοῦ παρόντος.

§ 14. Ὡς ὁ Α. Ἐπαρχος, ὁ Ν. Σοφιανός, ὁ Ι. Διασωρίνος, ὁ Μ. Γλυζούνης καὶ οὗτος ἦν ἐπιφανέστατος καλλιγράφος, ἦτοι ἀντιγραφεὺς. Ἡ γραφή αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὁμοῦς ἐπιμεμελημένη: elle est nette, quand ce copiste la soigne, λέγει ὁ Graux (σ. 287), ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει σπανίως· nous la trouvons peu élégante, et il ne viendrait à l'idée de personne de la comparer . . . à celle des Crétois Rhosus ou surtout A. Vergèce.

§ 15. Κατῆλθε λοιπὸν καὶ εἰς Τυβίγγην μετὰ φόρτου βιβλίων, ὧν κατάλογος ἐδημοσιεύθη ἤδη παρὰ Legrand (σ. 183—187=247—254), τῇ 30 Ἀυγούστου ἐγένετο φιλοφρονέστατα ὑποδεκτός· χαιρετισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κρουσίου διὰ τῆς προσφωνήσεως „Εὐλογητὲ

ἐπιστολῆν, τὴν ὑπὸ στ. η'. Αἱ δὲ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαρμαρίου σημειώσεις ἐπαναλαμβάνονται ἐν Mb 37, σ. 126, ὡς ἐξῆς: „Ait Darmarius se Venetiam uxorem habere, graece nescientem, et filium 20 annorum, filiamque 16 annorum; habitare se Venetiis.“ Ὅρα καὶ τὰς ἀναλόγους ἐν Ann. Suevici, II, 790: „Aug. 30 veniebat huc vir egregius Graecus A. D. E. L. venales libros M. Scr. Graecos advehens. De quibus D. Gerlachius et ego, quosdam 8 Sept. emimus 35 coronatis Italicis, in Bibliothecam illustr. Principi nostro.“ Ἐπονται δ' ἀμέσως αἱ ἐκ τοῦ Δαρμαρίου παρατηρήσεις (Observata ex Darmario), ἐφ' ὧν δὲν ἐπανερχομαι.

¹⁾ Vogel-Gardthausen ἐν λέξει.

²⁾ Krumbacher, B. L. G.², σ. 363 (Κώδ. Μονάχου 181, Παλατινός 399, Βαρβερίνος I, 56) καὶ 424.

τοῦ Κυρίου“, ἀπὸ τῆς πρώτης δ' ἐσπέρας, mihi sciscitanti ὡς γράφει ὁ Κρούσιος, ἀνεκοινώσατο αὐτῷ πολλὰ . . . Καθ' ἃς ἡμέρας ἐν Τυβίγγῃ διέμεινεν (30 Ἀυγούστου—9 Σεπτεμβρίου), συνειργάσθη μετὰ τοῦ Κρουσίου κατ' οἶκον καὶ „μυρμηκίαν λέξεων κοινῶν αὐτὸν ἐδίδαξε, καὶ δὴ πιστότατα καὶ ἀπροφασιστότατα, ἀληθῆς φιλοκρούσιος“¹⁾ φανείς. Σήμερον ἐκ τῶν ἐν τῷ κώδ. Mb 37 σημειωμάτων γινώσκουμεν καὶ τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων, ἐξ ὧν τὰ vocabula vulgaris linguae αὐτῷ ἡμερηεύθησαν καὶ τὰς ἡμερομηνίας, καθ' ἃς ἡμερηεύθησαν (Legrand, Notice, 182 = 246)· διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἔγραψε καὶ εἰς Α. Ὀσίανδρον ἐξιστορῶν τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὴν μειοτείαν αὐτοῦ ὡς ἡγεμονικοῦ διδασκάλου παρὰ τῷ ἐπιφανεστάτῳ ἡγεμόνι τῆς Βυρτεμβέργης πρὸς ἀγορὰν τῶν εἰς Τυβίγγην προσκομισθέντων χειρογράφων ἐκκληπαρῶν²⁾. Ἦγοράσθησαν δὲ ὀκτώ κώδικες, ὡς ἐσημειώσαμεν, καὶ ἐκ δοθείσης τῷ Κρουσίῳ ἰδιοχείρου ἀποδείξεως ὑπὸ ἡμερ. η' Σεπτεμβρίου ὑπ' αὐτοῦ διασωθείσης ἡμῖν δὴλον³⁾. Ὁ Δαρμάριος ἐξαιρετικῆς δεξιώσεως ἔτυχε παρὰ τῷ Κρουσίῳ, ὅστις οὐ μόνον ἐφιλοξένησεν αὐτὸν ἀλλὰ καὶ δῶρα ἐκ τῶν τυπωθέντων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἔδωκε (4. Σεπτεμβρίου) καὶ συστατηρίους τοῖς φίλοις ἐπιστολάς τῇ 9. Σεπτεμβρίου, ὅτε ὄλην τὴν ἡμέραν ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ δι' ἐξηγήσεις ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ κατὰ τὸ ἄριστον καὶ κατὰ τὸν δειπνον (die mecum pransus et cœnatus est, sicut et 30 Aug.)⁴⁾.

§ 16. Ὁ Δαρμάριος τῇ 10 Σεπτεμβρίου ἀνεχώρησεν ἐκ Τυβίγγης, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Ἀργεντίνην (Στρασβούργον) ἐφ' ἀμάξης κεκαλυμμένης μετὰ τῶν κιβωτίων τῶν βιβλίων αὐτοῦ, ὅθεν ἀμέσως τῇ 13. γράφει εἰς τὸν Κρούσιον τὴν ὑπὸ στ. γ' ἐπιστολὴν, ἣν οὗτος τῇ 17. τοῦ αὐτοῦ ἐκομίσατο. Ἐκ ταύτης μανθάνομεν τὴν ὁδὸν, ἣν ἔμελλεν ἔν' ἀκολουθήσῃ (διὰ Φρειβούργου, Βασιλείας, Μεδιολάνου) ὅπως ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν Βενετιανὴν οἶκαδε, ὅθεν ὑπισχνεῖται ὅτι γράψῃ τὰ συμβησόμενα αὐτῷ καθ' ὁδόν. Ὁ Κρούσιος ἄλλως τε διεκράτησε

¹⁾ Ἐν τῇ ὑπὸ στ. δ' ἐπιστολῇ.

²⁾ Mb 37, σ. 137, Legrand, Notice 186—187=251—252, καὶ κατωτέρω ὑπὸ στ. III.

³⁾ Ὅρα ἀπόδειξιν ὑπὸ στ. ς.

⁴⁾ Legrand, Notice 182=256.

τὴν ἐν Βενετία διεύθυνσιν τοῦ Δαρμαρίου, πρὸς ὃν καὶ ἀπαντᾷ τῇ 12. Οκτωβρίου ἐκτενῶς κατὰ τὸ εἰωθὸς παρακαλῶν, ἱκετεῖων ὅπως ἐρμηνεύσῃ αὐτῷ λέξεις, αἷς ἐν τῷ Κουροπαλάτῃ¹⁾ ἐνέτυχεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Ἀξιοσημείωτος ὁ τρόπος δι' οὗ ἐξαιτεῖται τὴν χάριν ταύτην· „βασανίζομαι, καὶ ὀδυνῶμαι τῇ ἀγνοίᾳ [τῶν λέξεων] τούτων· ἀλλὰ λύσαις με, ὡς περ ἐν εἰρκτῇ δεδεμένον τῇ ἀσυνεσίᾳ τούτων· ἐρμηνεύσαις ἢ ἑλληνικῶς ἢ ἰταλικῶς ἢ ἰσπανικῶς ἢ κελτικῶς, μάλιστα δὲ ἑλληνικῶς· ἀποπέμψαις δ' ὡς ἂν δυνηθῆς τάχιστα...“²⁾, ἀξιοπαρατήρητος ἡ δίψα, ὑφ' ἧς κατέχεται πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας γλώσσης. Τὴν παράκλησιν περὶ ἀπαντήσεως ἐπαναλαμβάνει ὁ Κρούσιος καὶ ἐν ἐπιστολῇ, ἣν τῇ κη' Δεκεμβρίου τοῦ ἁφπδ' εἰς Βενετίαν τῷ ἐπισκόπῳ Φιλαδελφείας Γαβριήλ τῷ Σεβήρῳ στέλλει, καὶ ἐν ἐτέρᾳ τῇ ια'. Ἰανουαρίου τοῦ ἁφπέ'. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ ὁ Κρούσιος ἄτε μὴ τυχῶν ἀπαντήσεως ἐξομολογούμενος τῷ φίλῳ³⁾ αὐτοῦ ἐπισκόπῳ Γαβριήλ καὶ περὶ Δαρμαρίου πληροφορίας ζητῶν γράφει „καὶ περὶ κυρίου Ἀνδρέου τοῦ Δαρμαρίου: ὃς πέρυσι παρ' ἐμοὶ γενόμενος, μόνον οὐκ ὤμοσε, πρὸς Θεοῦ, συχνῶς ἐμοὶ ἐπιστέλλειν: οὐδὲν δ' ὅμως ἐπέστειλεν οὐδὲ μέχρι τήμερον: καίπερ ἐμοῦ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐνθῆνδε ἀπέλευσιν αὐτῷ φιλικῶς ἐπιστείλαντος. Παραινοίη σου ἢ ὀσιότης, ἢ γνωστὸς ἔφασκεν αὐτὸς εἶναι, τάνδρῃ, ὡς τάχος ἀποκρίνεσθαι μοι. Καὶ περὶ αὐτοῦ, αἶ μου προσευχαὶ πρὸς Θεόν.“ Μὴ ἀρκοῦμενος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ ἐπισκόπου Φιλαδελφείας τοῦ καὶ συμπατριώτου ὑπόμνησιν αὐθήμερον καὶ αὐτῷ ἐπιστέλλει ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀλιγόστιχον ἐπιστολήν, ἣν ὁ ἀναγνώστης βλέπει ὑπὸ στ. ε', ἐν οἰκίῳ τόπῳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐπιστολαὶ δὲν ἐπεδόθησαν κατὰ τὰς οἰκείας διευθύνσεις, ὡς βεβαίῳ ὁ Κρούσιος, ἀποστέλλει ταύτας αὐθις διὰ

¹⁾ Krumbacher, B. L. G.², σ. 424.

²⁾ Ὅρα ὑπὸ στ. δ'. Δυστυχῶς τὸν κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀγνοουμένων λέξεων δὲν εἶρον, ὡς εἶρον ἄλλους ὁμοίους, ἵνα γνωρίσωμεν τίνας ἦσαν αἱ λέξεις τοῦ Κουροπαλάτου, ὧν ἡ ἀγνοία κατέτρυχεν αὐτόν. Ὅρα σημείωσιν τοῦ ὑπὸ στ. δ' ἐγγράφου (unten S. 518 Anm. 2).

³⁾ Ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν.

τινος σπουδαστοῦ τῆς ἱατρικῆς Ραϊμόνδου Ρωνήρου¹⁾, προσήκοντος αὐτῷ, παραγγέλλων καὶ τὰς διευθύνσεις, δι' ὧν δύναται ὁ τε Φιλαδελφείας καὶ ὁ Δαρμάριος αὐτῷ ἀσφαλῶς διὰ τῆς Ἀγούστης ἵνα γράφωσι (27 Ἀπριλίου). Ἐν τῇ πρὸς τὸν Δαρμάριον ἐπιστολῇ τῇ νεωτέρᾳ, δι' ἧς ἡ παλινοδρόμησις τῆς προηγουμένης ἀγγέλλεται, ὁ Κρούσιος ζητεῖ τὴν ὡς τάχιστα ἀποστολὴν τῆς ἐρμηνείας τῶν τοῦ Κουροπαλάτου λέξεων, ὑπισχνεῖται δὲ τῷ Δαρμαρίῳ ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ὅτι „χρυσὸν ἀντιδέξεται“ (Ἐπιστ. ζ').

§ 17. Ἄλλ' ὁ Κρούσιος μάτην ἀνέμενεν ἐπὶ πολὺ ἀπάντησιν τίς οἶδε ποῦ ὁ Δαρμάριος περιηγεῖτο ἵνα τὰ ἀντίγραφα αὐτοῦ τοποθετήσῃ. Ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τῶν Ἡμερολογίων τοῦ Κρουσίου καὶ ἐτέραν μεταγενεστέραν αὐτοῦ ἀπήνησα ἐπιστολήν ὑπὸ ἡμερ. ιη' Ἀγούστου τοῦ ἁφπζ' πρὸς τὸν Δαρμάριον εἰς Βενετίαν Τυβίγγῃθεν, ἐν ἣ τὰ αὐτὰ παράπονα καὶ αἰτήματα ἐπαναλαμβάνονται, καὶ περὶ τῆς ἱστορίας Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ λόγος γίνεται²⁾.

§ 18. Ταῦτα τὰ περὶ Δαρμαρίου νεώτερα. Ἄλλοις δεδόσθω πλείονα. Καταλήγων ἐπαναλαμβάνω ὅτι καὶ ὁ μακαρίτης φίλος μου Legrand ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου εἶπεν· il reste encore dans la biographie de notre Grec une foule de points à élucider, sur lesquels des découvertes inattendues ne sauraient manquer de faire la lumière un jour ou l'autre. Ἰδοὺ ἐξ ἐμοῦ τὰ ἐν Τυβίγγῃ οὐχὶ μικρά.

ΕΓΓΡΑΦΑ.

α'.

Die 22 Mai accepi literas datas Mai 12 a D. Georgio Mylio, Theol. D. et [σ. 89 κ. δ.] Augustae concionatore, quibus etiam catalogum graecorum manuscriptorum codicum mihi recenset, quos Evangelici ibi de Andrea Darmario Epidaurio nuper emerunt, et epistolam (alicubi et latinam) Meletii Protosync[eli] Alexandrini³⁾ cum aliquot ejus epigrammatibus utriusque linguae inclusam mittit. Darmario D. Mylii voluntate, ei redidi (lies wofl reddi) curaturi, has literas eodem die scripsi.

¹⁾ Κιενλήνου. Ὅρα ὑποσημείωσιν οἰκείας ἐπιστολῆς ὑπὸ στ. ε'.

²⁾ Ὅρα ἐπιστολήν ὑπὸ στ. ζ'.

³⁾ Μελέτιος ὁ Κρήσις, ὁ Πηγᾶς, ὁ μετὰ ταῦτα πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Κυρίῳ Ἀνδρέᾳ Δαρμαρίῳ, Ἐπιδαυρίῳ Λάκωνι, ἀνδρὶ σπουδαίῳ, ἑλληνηδῶν βιβλῶν ἀνιχνευτῇ καὶ πωλητῇ, φιλικῶς ἐπιδοθεῖη¹⁾.

Viro honesto, Graecorum librorum negotiatori industrio, D. Andreae Darmario Epidaurio, amice tradatur.

intus

Χαίρειν ἐν Χριστῷ.

Τῇ κβ' τοῦ παρόντος Μαῖου ἐδηλώθησάν μοι, ὡς βιβλῶν οἱ περὶ τὸν τίμιον κύριον Γεώργιον τὸν Μύλιον, ἐν Ἀργοῦσιν Ὀδενδελικῶν, παρὰ τῆς ἀθηνείας σου ἠγοράσαντο, ἑλληνικὰς χειρογράφους τῶν παλαιῶν. Προσετίθετο δὲ τῷ γράμματι ἄνδρα σε εἶναι φιλόμαθρον τε καὶ παιδείας εὐ ἔχοντα βιβλιέμπορον²⁾, τῶν ἐκ τῆς οἰκτρᾶς Ἑλλάδος ἐρεσιῶν βιβλίων συναγωγὸν σπουδαῖον· παρ' ὀλίγον δὲ γενέσθαι, σὲ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Τύβιγγαν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ἄλλοσέ ποι οὐκ οἶδ' ὅφ' οὐ ἀποτραπῆναι. Ταῦτά με παρώρμησαν γράφειν τὸ βραχὺ τότε καὶ πρὸς σέ. Ἐπειδὴ οὐδ' ἄλλων ἐφευάμην, τοῦ μὴ γράμμασιν αὐτοὺς σκύλλειν, πατριάρχας τε τῶν Ἑλλήνων καὶ διαπρεπεῖς ἄλλους ἄνδρας, ὥσπερ ἂν ραδίως ὁρώης ἐξ ἧς νεωστὶ εἰς φῶς προήλθε βιβλίον ἡμετέρας, ἧς ἡ ἐπιγραφή Τουρκογροαικία, seu Turcograccia Martini Crusii· ἵνα μηδὲν περὶ ἄλλου συγγράμματος εἶπω: δ' ἐπιγέγραπται: Acta et Scripta Wirtembergensium Theologorum ad Patriarcham Constantinopolit[anum] D. Hieremiam³⁾. . . Φίλος γὰρ ἔγωγε τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, εἴπερ τις ἄλλος ὥσπερ οὖν ἐκεῖνοι, οἱ ἅγιοι καὶ λαμπροὶ, ἀποκρίσεών με ἠξίωσαν: οὕτως ἐλπίζω καὶ παρὰ σοῦ, τίμιε κύριε Ἀνδρέα Δαρμαρίε, χρηστῆς ἀντεπιστάσεως τεύξεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ οὐδὲν ἔχω σοί, τό γε νῦν, γράφειν εἰ μὴ χριστιανοπρεπῆ ἀσπασμόν: ὁμῶς καὶ τοῦτον οὐκ ἀπόση, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λατρευτῆς ὄν. Χαίρειν οὖν λίαν ὑπὸ τῇ ἀσφαλείᾳ τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πτέρυγι ἀσφαλῶς καὶ ἐνημέρως κατοικῶν. Μετὰ τε τὰ τῆδε δυοχερῆ καὶ θλιβερὰ μετέπειτα καὶ τῶν σφρανίων ἀλίγτων χαρμάτων κρησείας. Εἶδε τότε δεῦρο ἐγράπον δεκτὸς καὶ τίμιος ἂν μοι ξένος ὑπῆρξας. Κατὰ τοῦδε δὲ, ἦν ὁδὸς σε ἡ θεία χάρις ἀγάγη φιλομαθῶρα ἔμοιγε τῷ ταπεινῷ ὑποδοχεῖ χρήσῃ· Φιλῶ δὲ καὶ τὴν κοινὴν ὑμῶν γλώσσαν, τὴν δημῶδη φημί, ἧς εἶδε ἱστορικῶν τινα κτησάμην, τοῦ πλείονα ἐν ἐκείνῃ προκοπὴν λαβεῖν. Ἐρρωσο, κράτιστε κύριε Ἀνδρέα: καὶ ἐγνώμονι ψυχῇ καὶ ἐπεικεῖ κρίσει τὰ πρὸς τοῦ φιλέλληρος γεγραμμένα σκόπει. Ἐκ Τυβίγγης τῇ κβ' τοῦ εἰρημένου Μαῖου ἔτει τοῦ παρθενογεννήτου λόγου Θεοῦ, α φ π δ. Προξενόησις δ' ἡμῖν καὶ ἄλλων παρ' Ἑλλήνων

¹⁾ Ὁ Κρούσιος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὅπου κεῖται Ἐπιδαυρίος ἢ Ἐπίδαυρος πρότερον ἔγραψε Κερκυραῖος, Κέρκυρα, διότι Κερκυραῖον ἐνόμιζεν εἶναι τὸν Δαρμαρίον ὑπ' αὐτοῦ ὁμῶς τοῦτον διορθοῦνται πανταχοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις.

²⁾ Ὁ Δαρμαρίος ἔμεινεν (1563) ἀπαρηγόρητος ὅτε ἐνεκα χρέους μὴ ἐξοφληθέντος αὐτῷ ἐν καιρῷ δὲν ἠδύνατο ἐν Βενετία ἰν' ἀγοράσῃ „ἐξ Ἑλλάδος βιβλία, ἅτινα οὐκ εἶχεν ἀνήσσει, λειπόντων χρημάτων“ καὶ γράφει τῷ ὀφειλοντι αὐτῷ ἐπισκόπῳ Λερίδου Ἀντ. Ἀργονστίνῳ ἐπὶ τούτῳ. Graux, ἐνδ' ἀνωτ. σ. 289.

³⁾ Witebergae, 1584, εἰς μέγα σχῆμα. Περιγραφὴν τῆς σπανιωτάτης ταύτης βιβλίου βλέπε παρὰ Legrand, Bibl. Hell.¹, II, σ. 41—44. καὶ γαρ' ἐμοὶ ἐν Ἐκκλ. Ἀληθεία τ. ΙΔ, σ. 318—320.

σοφῶν (μάλιστα ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ σῆ καὶ ἐν τῇ πάλαι τοῦ Ὀμηρικοῦ Ὀδυσσεῶς ἐπικρατεῖα) φιλίαν καὶ διὰ γραμμάτων ἀσπασμόν.

Ὁ σὲ καὶ ἀγνώως φίλων
Μαρτίνος ὁ Κρούσιος
ἐν Τυβίγγῃ τὰ ἑλληνικὰ καὶ
λατινικὰ διδάσκων.

Ὅταν ἀναποστείλῃς: πέμπτοις τὸ γράμμα εἰς Ἀργονστὴν Ὀδενδελικῶν, πρὸς ἐν εἰρηκα κύριον Μύλιον τὸν Θεολόγον ἐπιγράφων:

M. Martino Crusio, Tubingensis Academiae Professore, quam epistolam D. D. Georgius Mylius Augustanus concionator ad eum mittat.

Has literas inclusi epistolae D. D. Mylii, cui gratias pro ejus officii pluribus ago.

β'.

Ἐν σελ. 175 τοῦ αὐτοῦ τόμου ἀρχεται ἡ κάτωθι ἐπιστολή. Πρὸ αὐτῆς ὁ Κρούσιος σημειοῦται· ἐν μὲν τῇ ᾧα τῇ ἔσω: And. Darmari ep[istola]· ἐν δὲ τῷ ἑδάφει: Accepi eam 17 Septemb. 84 afferente mihi cive nostro Jacobo Waiblingero qui ipsum 5 [loren]is et 5 [bac]is vexerat cum libris Argentinam, et 1571 miles sub Hispano fuerat, in Corcyra, ins. Phaeacum, sagitta coxa[m] vulneratus¹⁾.

γ'.

Τῷ πολυμαθεστάτῳ, καὶ εὐγενεστάτῳ, τιμίῳ καὶ λογίῳ καὶ [σ.175 κ. ε.] ἄκρῳ τῆς παιδεύσεως ἀνδρὶ, κυρίῳ Μαρτίνῳ τῷ Κρούσιῳ, διδασχάλῳ ἐξ ὄχῳ Τυμβίγγης, ἐμοὶ δὲ πάνυ παμφιλτάτῳ

δοθῆτω

ἐν Τυμβίγγῃ.

Τῷ προσφιλεστάτῳ, καὶ πολυμαθεστάτῳ καὶ ἄκρῳ τῆς παιδεύσεως φιλέλληνι τε, κυρίῳ Μαρτίνῳ τῷ Κρούσιῳ, Ἀνδρέας ὁ Δαρμαρίος.

Τὴν μὲν ἐκ Τυμβίγγης εἰς Ἀργονστίνην ὁδὸν, σὺν Θεῷ, καὶ διὰ τῶν σῶν εἰλικρινῶν δεήσεων πρὸς Θεὸν, ἠρύσαμεν. Τῷ σώματι ὑγιαίνω· οὕτω κατὰ δέομαι τῷ πανοικτίρμονι Θεῷ, διαφυλάττειν τὸν σὸν βίον ὡς πολλῶν ὀφείλειαν καὶ διαβίωναι ἀνοσον. Ἔως τὸ παρὸν οὐδὲν ἐξευρασάμην περὶ τῶν βιβλίων μου, ἀλλὰ πειράσω, εἰ κατορθωσάμην τι. Τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας τῶν ἐνταῦθα κατοπισάμην ἠδέως, ὡς ἀπὸ τῆς σῆς λογίτητος· αὐτοὶ δὲ ἀντέλεξαν, ὁμοίως κατασπάζονται σε. Ἄπαντας τῶν αὐτόθι ἀπονέμοι τὸ χαίρειν· τὸν κύριον Γεράσιον, καὶ πᾶσι. Μετὰ δύο ἡμέρας οἶμαι ἀπύειναι εἰς Φρειβούργον, κακει[θεν] ἐς Βασιλείαν, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοῦ, εὐδοκούντος τοῦ δημιουργοῦ ἡμῶν, ἐν Μεδιολάνῳ καὶ Ἐνετίαζε τελειώσομεν. Κακεῖθεν γράψω σοὶ τὰ συμβάντα μοι τῇ ὁδῷ²⁾· αὐτὸς δὲ μὴ ἀμελῶν δεικνῆσις, θεία μοι κεφαλή, γράφειν πρὸς με αἰ. Δεσπόζειν

¹⁾ Ὅρα καὶ φωτοτυπ. πίνακα, καὶ § 9 ἐν τέλει.

²⁾ Ἐν τῇ ᾧα περιλήψεις διὰ μιᾶς ἢ δύο λέξεων λατινιστί, ἐνταῦθα δὲ ἐλληνιστί σημειοῦται ὁ Κρούσιος: ἀλληλεπισταλσία.

με πράττειν τι, καὶ ἐνεργεῖν, καὶ δουλεύειν σὲ τὸν πάνυ καλὸν κάγαθὸν καὶ ἔξοχον τῆς παιδείσεως καὶ πολυμαθέστατον ἄνδρα, τίμιόν τε καὶ λόγιον: κάγω τοῦτι διαπραξομαι. Ἐρρωσο ἐς ἐτῶν πολλῶν περιόδους, ἐς κλέος καὶ κῆδος ἀπάσης Γερμανίας, λαμπτήρ παμφαέστατε. Ἐξ Ἀργεντίνης, σεπτεμβρίῳ ἐγ' ἐν τῷ ἔτει αφπδ'.

Ὁ σὸς ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς,
Ἀνδρέας ὁ Δαρμάριος, ὁ
Ἐπιδαύριος.

Τὸς τῆς οἰκίας τῆς σῆς ἀπαντας κατασπάζομαι πλειστάκως: τὴν τιμίαν σοὶ γυναικα καὶ φίλους παισίν.

Τῷ τοῦ ἄρματος ἀνδρὶ ἀποδέδωκα τὸν μισθὸν τὸν συμπεφωνημένον· δέδωκα καὶ τι χάρον¹⁾.

δ'.

[σ.182 κ.έ.] Τῷ ἐντιμοτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀνδρέᾳ τῷ Δαρμαρίῳ, Ἐπιδαυρίῳ Δάκωνι, τῷ ἑαυτοῦ προσφιλεστάτῳ καὶ αἰδεσίμῳ.

Ἐνετίῳι.

Venetias, à M. Andrea Darmar Greco, à S. Martino, in corte de ca[sa] Justiniana. Aut, ipso absente, ad reverendiss. Graec[orum] Ep[iscopu]m, D. Gabrielem, Philadelphiae.

Ἐν Χριστῷ, τῷ Κρινίῳ ἡμῶν καὶ μόνῳ σιωτῆρι, χαίρειν.

Ἐλπίζω, τίμιε κ[ύριε] Ἀνδρέα, καθηγητὰ σοφῆ καὶ φιλοφρονέστατε, τὴν ἔξοχὴν σου οἰκαδε ἤδη ἀπουοτήσασαι, πρὸς τὴν σεμνὴν καὶ ἡγαπημένην σου σύζυγον καὶ γλυκῆ τέκνα. Εἶθε δ' εὐτυχῶς, ἀτημόνως, καὶ μετ' εὐφροσύνης κατὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν. Ἴσθι γὰρ, ὅτι ἀφ' ἧς ἐνθένδε ἀπηλλάγης ἡμέρας ἀρξάμενος ὑπὲρ σοῦ τῆς σιωτηρί[ας] τῷ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν ἐντυγχάνειν, πρωίτας τε καὶ νυκτός, τοῦτο οὐποτε διέλιπον ποιήσας, οὐδ' οὐ μὴ διαλίπω ποιῶν ἐφ' ὅσον ἂν τῇ γῆ ἐνδημήσω· ὅλος ἐγκέκλεισταί μου τῇ καρδίᾳ ὁ πεπαιδευμένος, ὁ καλὸς καὶ ἀγαθός, ὁ τὸ φρόνημα γνήσιος πρὸς με τὸν ἀνάξιον, ὁ πιστότατα καὶ ἀπροφασιστότατά με μετρησιῶν (sic) τῶν κοινῶν λέξεων νοεῖν διδάξας, κ[ύριε] Δαρμάριος, ὁ φιλοκρούσιος. Ἐνχαριστῶ μεγάλως, ἧς ἐπεμψάς μοι φιλικωτάτης ἐπιστολῆς ἐξ Ἀργεντίνης. Αὐτὴν τοῖς φίλοις ἀνδράσι τε πεπαιδευμένοις καὶ τοῖς ὁμοτραπέζοις μου ἐπεδειξάμην φαιδρῶς: αὐτὴν καὶ ἐν κειμηλίοις φυλάξω μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐκ πεπαιδευμένης Ἑλλάδος γραμμάτων. Ἄλλ' ὃ τιμία κεφαλὴ, ἐρμηνεύειν μοι καταξιοίης, ἃς δεῦρο ἐνέθηκα λέξεις, αἷς ἐν τῷ Κουροπαλάτῳ ἐνέτηχον, ἐδθὲς μετὰ σου τὴν ἀποχώρησιν. Βασανίζομαι καὶ ὀδυνῶμαι τῇ ἀγνοίᾳ τούτων· ἀλλὰ λύσασ με, ὡςπερ ἐν εἰρκτῇ δεδεμένον τῇ ἀσυνεσίᾳ τούτων, ἐρμηνεύσασ ἢ ἐλληνικῶς ἢ ἰταλικῶς ἢ ἰσπανικῶς ἢ κελτικῶς, μάλιστα δὲ ἐλληνικῶς· ἀποπέμψασ δ' ὡς ἂν δυνθῆς τάχιστα¹⁾. Ἡρακλῆς νέος ρύσαιο

¹⁾ Ἐν τῇ ἐκατέρωθεν ᾧα ὁ Κρούσιος σημειοῦται ἐν τῇ μὲν ἀριστερᾷ Jac. Waibl[n]gero, τῇ δεξιᾷ δὲ scil. 80 bac., scil. 6 bac., ἦτοι 80 βατζίους, πρὸς δὲ καὶ δῶρον ἐξ βατζίους.

²⁾ Ἐν ταῖς μετόπισθε σελίσι 187—188 δὲν ὑπάρχουσι αἱ λέξεις, ὧν ζητεῖται ἢ ἐρμηνεία. Ἴνα βέβαιος ὦ περὶ τούτου, παρεκάλεσα τὸν λαμπρὸν φίλον καθηγητὴν Ἐφμιδ, ἵνα ἴδῃ τὸ περιεχόμενον τῶν σελίδων. Ἐν ταύταις, καθ' ἃ γράφει μοι ἐν δελταρίῳ τῇ 8/21 Ἀπριλίον ὁ Ἐφμιδ, οὐδὲν τοιοῦτο ἀπαντᾷ.

τοῦ Ἄδου τὸν Θησέα. Ὅλην τὴν ὁδοπορίαν σου διασάφει μοι: καὶ, τί αἱ βίβλοι σου ἐγένοντο. Εἶθε καλῶς κατὰ τὴν γνώμην σου αὐτὰς ἀπημπόλησας. Ἀντεπιστελοῦμεν ἀλλήλοις, ξὺν θεῷ φάσαι, ὅσρ' ἂν ἡμῶν φίλα γούνατ' ὀρώρη. Τὰ ὀνόματα ποθῶ τῶν ἐν Σπάρτῃ, Ναυπλίῳ, Ἐπιδαύρῳ, Κορίνθῳ, Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ τῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας προεστώτων. Δηλώσειας καὶ, ἐπὶ πόσον τὰς ἱστορίας ἑαυτοῦ προήγαγεν, ἢ που ἐπαύσατο γράφων, Γεώργιος Φραγγῆς, ὁ Κερκυραῖος. Ἀσπάσαιο ἐξ ἡμῶν, μεθ' ἧς πρέπει εὐλαβείας τὸν δαιώτατον κύριον καὶ ἐπίσκοπον Γαβριήλον. Ἐρρωσο, ἀναπόλημα τῆς καθ' ἡμέραν ἐνθυμῆσεώς μου γλυκύτατον. Μὴ λῆγέ με, καίπερ οὐκ ἄξιον ὄντα, φίλων. Ἀντασπάζονται σε τὰ φιλικὰ, κ[ύριε] Γερλάμιος καὶ οἱ μαθηταὶ μου. Οὐκ ἐτιμῆσαμέν σου τὴν ἀξίαν ὧδε ἀξίως· ἐληλύθει γὰρ αὐτὴ ἐν καιροῖς ἀσχολίαν καὶ ἐμποδίσματα πλειοτά ἐχουοιν. Ἄλλ' ἐν ἄλλῳ καιρῷ, ἀφορμῆς δεδομένης, ἀντισήκωον τῶν ἠλλελεμμένων ποιησόμεθα, οὐν Χριστῷ φάσαι. Τί ἐκ Τραπεζοῦντος ἔχεις; πῶς ἐφ' ἡμῶν τάκει ἔχει; εἰ εὐρίσκειται γραφικὴ εἰκὼν τῶν ἱερῶν Ἀθηνῶν: ὡς ἔσται θυμηρὸς ἐμοί, ταύτην λαβεῖν, τοῦ Θουκυδίδου γοῦν ἔνεκα. Ὅρῃς, ὡς μόλις πον, διαλεγόμενός σοι, καὶ πόνους παρέχων, παύομαι¹⁾. Ἀλλὰ σὺγγνωθὶ τῷ φιλέλληγι τε καὶ φιλοδαρμαρίῳ. Εἶθε πλουτοῖν αἰσθάνοιτο ἂν τῆς ἐλευθεριότητός μου Ἑλλήνης ἄνδρες ἀγαθοί. Εἰ δ' ἐθέλεις, ποιῶσ σε καὶ ἄλλοις τῶν Γερμανῶν σοφοῖς γνωστόν, καὶ ἵνα τῇ κυριότητί σου γράψωσιν. Ἄλλ' ὁ Κ[ύριος] μετὰ σοῦ, ἐν ἐγκωμιάσῳ, καὶ ἀξίως (εἶπερ ἐπὶ πλείον ζήσομαι) ἐν συγγράμμασί μου μνημονεύσω· πάλιν καὶ πάλιν ἔρρωσο. Τυβίγγῃθεν, τῇ ἐβ' Ὀκτωβρίου, τοῦ αφπδου ἔτους ἐσπευμένως. Ὅτι ἂν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀναλώσης, ἀποδώσω.

Ὁ σὸς ὅλος

Μαρτίνος ὁ Κρούσιος.

Ἀντεπίστελλε, τιμία κεφαλὴ, διὰ ταχέον, ἵνα τῇ τε σιωτηρίᾳ σου εὐφρανθῶ, περὶ αὐτῆς ἀκούσας καὶ ἀναγνοῦς καὶ τῆς σου φιλίας καὶ εὐεργεσίας, ὡς ἡμῖν τοῖς ἐυτέλειαι ἐννοστώτων, ταχέως καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπολαύσω. Ὁ Κ[ύριος] μετὰ σου.

Ἐσοφ μακρότερα τὰ γράμματά σου, τοσοῦτω προσφιλέστερα, ἔμοιγε.

Mitte [ite]ras tamen Augustam, ad D. Johannem Ainhoferum, Patricium Augustanum, ut ad me Tybingam transmittat. Ἡ πέμποις, οἷα ἂν ὀδῶ βέλτιστα καὶ ἀσφαλῆστατα νομίσης. Si vero ad Ainhoferum: ἐπίγραψον ἰταλικῶς, οὕτω πως: Al Signor Giovanni Ainhofero, Patricio Augustano — per nuntium Augustanum.

ε'.

D[omi]no Andreae Darmario²⁾. Ὁ Κ[ύριος] Ἰησοῦς³⁾, μετὰ σοῦ [σ.207 κ.έ.] καὶ τῶν σῶν, καθ' ὅλον τὸν νεοφανῆ ἐνιαυτὸν τουτοῖν. Ἐγραφα, τίμιε κύριε Ἀνδρέα, πρὸ ἐβδομάδων πολλῶν τῇ τιμίᾳ λογιότητί σου, αἰτούμενος καὶ λέξεων πλειόνων, τῶν ἐν τῷ Κουροπαλάτῳ, διασάφηναι. Ἐλαβες πάντως ταῦτα. Πάλιν οὐν γράφω λιπαρῶν ἐκτενῶς, πρὸς αὐτῶν ἕκαστα, ὡς φίλον γνησίον ἄξιον, ἀπόκρισιν, κατᾶτερ ἐνθένδε ἀπερχόμενος, ἀγίως καθυπέσχον. Ποίει δὴ οὕτω, πρὸς Χριστοῦ:

¹⁾ Ἐν τῇ ἀριστερᾷ ᾧα φέρεται: τῇ μου φιλέλληγι σκύλσει ignosce.

²⁾ Προηγείται τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἕτερα πρὸς τὸν Φιλαδέφειας Γαβριήλ ἐκ Τυβίγγης ὑπὸ ἡμερομηνίαν ἐα' Ἰανουαρίου αφπεί.

³⁾ Παύω τοῦ λοιποῦ σημειούμενος τὰς ἐν τῷ χειρογράφῳ ἐπιτιμῆσεις.

μηδὲ ἀθέτει τὸν τηλικούτον σπονδαστὴν σου. Ἐρρωσο πανοικί, καὶ διὰ τοῦ παλιγκαπήλου ἀποκρίνου τοῦδε, τοῦ τὸ γράμμα ἐπιδιδόντος. *Τυβίγγηθεν, τῆ ια' μηνὸς Ἰανουαρ. ἔτους τοῦ παρθενογενεοῦς σωτήρος α φ π ε'.*

Ὁ σὸς ὄλος

Μαρτίνος ὁ Κρούσιος.

Ambas has epistolas inclusi chartae, M. Christoph. Schwartzio inscriptae, qui eas curet.

5'.

[σ.229 κ.έ.] *Τίμει κύριε Ἀνδρέα Δαρμάριε: πάλιν πέμπω τὴν ἐπιστολήν, ἣν τῆ ια' τοῦ ἄγχιστα Ἰανουαρίου Ἐνετίαζε πρὸς τὴν κυριότητά σου ἐπεπόμφειν¹⁾. Ἐπαλινδρόμησε γὰρ, οὐ δυνηθέντος τοῦ κομίζοντος εὐρίσκειν σου τὴν οἰκίαν. Ἐτι δὲ καὶ νῦν ἰσχύει τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. Πέμπων μοι ὡς τάχιστα, πρὸς Χριστοῦ, τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐκ τοῦ Κουροπαλάτου λέξεων, ὡς πάλαι σοι ἔπεμψα. Οὐ μάρτη ποιήσεις: ἀλλὰ χρυσὸν παρ' ἐμοῦ ἀντιδέξῃ. Καὶ γράψε μοι περὶ τοῦ ἐν κοινῇ γλώσσῃ ἱστορικοῦ: τίς, ὁ γράψας; πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῦ λήγει: πόσαι αἱ βιβλίοι αὐτοῦ: πόσης τιμῆς ἐλαχίστης. Καὶ κατάλογον ποῦ τῶν βιβλίων: ἃ ἐν τῇ κοινῇ ἐνετιπώθη, καὶ παρ' ἡμῶν (Ἐνετίσῃν) εὐρίσκειται: ἵνα τὰ μοι λείποντα κτήσωμαι. Ἐρρωσο ἐν τῷ σωτήρι ἡμῶν, τιμαλφῆς κεφαλῇ. Tybingae 27 April. 1585.*

Μαρτίνος Κρούσιος, ὁ σὸς.

M. Martinus Crusius, Tybingae, utriusque linguae Professor.

Τῷ κομιστῇ νέφ, ὄνομα Ραῖμοῦνδος Ρωνήρος²⁾.

5'.

[σ.404 κ.έ.] *Τῷ τιμιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀνδρέᾳ τῷ Δαρμαρίῳ, Ἐπιδανυρίῳ Δάκωνι, τῷ ἑαυτοῦ φιλιτάτῳ εἰς Βενετίαν.*

Venetias, à M. Andrea Darmar Greco, à S. Martino, in corte di casa Justiniana³⁾.

Χαίρειν ἐν Χριστῷ, κύριε Δαρμάριε, τῷ ἐμῷ κεχαρισμένῳ θυμῷ. Δίς ἔγραψα πρὸς σέ, ἐξ οὗ Τυβίγγηθεν ἀπῆλθες, καὶ ἔπεμψα λεξείδια ἐκ τοῦ Κουροπαλάτου, ὃν τῷ ἡμῶν ἐπιφανεστάτῳ ἐπώλησας ἐντανθοῖ: αἰτῶν τὴν ἐκείνων μοι ἑρμηνείαν. Ἐλπίζω δὲ πάντως, σοὶ τὰς ἐπιστολάς ἐπιδοθῆναι. Εἰ μὲν οὖν ἐδέξω: πέμψαις πρὸς Θεοῦ τὴν ἑρμηνείαν: εἰ δ' οὐ, σήμερόν μοι, εἰ θέλεις ἑρμηνεύσαι, ἐπὶ ἀν λάβῃς. Ἄμα δὲ καὶ περὶ τῆς ἱστορίας Γεωργίου Φραγγῆ τοῦ

¹⁾ Ἐν τῇ ᾧα τῇ ἀριστερᾷ ὁ Κρούσιος σημειοῦται Epistolam remitto. καὶ ὀλίγον κατωτέρω Petitiones.

²⁾ Ἐν σελίδι 227 ὁ Κρούσιος σημειοῦται ὅτι κατὰ λάθος ἔγραψε τὸ ὄνομα: „Ραῖμοῦνδος Κιενλίνος: ἀλλ' οὐ Ρωνήρος ἐσφαλὴν γάρ“. Καὶ ἐνταῦθα παρασημειοῦται μικροτέροις γράμμασι Κιενλίνος, ἐπὶ δὲ τῆς λέξεως Ρωνήρος πλαγίαν γραμμὴν, σημείον διορθώσεως.

³⁾ Ἐν Mb 37, σ. 141, δίδωσιν ὁ Δαρμάριος τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν τῷ Κρουσίῳ λέγων: „Ἐνετίαζε εἰμι μέτοικος ἐν οἰκίᾳ ὀνομαζομένην οὕτως.“

Κερκυραίου¹⁾, περὶ ἧς παρὼν ἐλάλει μοι, πόθεν ἤρξατο τῆς ἱστορίας ὁ ἀνήρ, ἐπὶ πόσον τοῦ Χριστοῦ ἔτος αὐτὴν ἐξέτεινε καὶ πόσον μοι αὐτὴν πωλήσαι θέλεις. Διανοοῦμαι γὰρ πρῖσθαι, ἢ αὐτὴν, ἢ ὁμοίαν, ἀκρι τῶν ἐναντιῶν ἡμῶν παρατείνουσαν (μόνον ἐὰν εὐρεθῇ) ἱστορίαν, ἐν κοινῇ γλώττῃ ξυγγραφείσαν. Ἄγαπῶ σε καθαρᾷ ψυχῇ, τοῦ Θεοῦ δεόμενος ὑπὲρ σου πάντοτε· ἀντιπίστευλον, ὡς ἂν δύνῃ, τάχιστα. Ἄδς τὴν ἀπόκρισιν, ἢ τῷ καλῷ νέφ τούτῳ, τῷ τὴν ἐπιστολήν μου ἐπιδιδόντι, μαγίστρω Φιλίππῳ Ἐγγελάτῳ, ἢ εἰς Ἀδουόστου ἀπέμψων, ἐπιγράφας: Clarissimo viro, D. Simoni Fabricio, scholae Annae rectori, Augustae: ut is mittat Tybingam ad M. Martinum Crusium²⁾; vel Domino Georgio Remo patricio Augustano; ut ad M. Martinum Crusium mittat. Τὴν ἐπιστολήν δυνήσῃ γραμματηγρόφῳ ἀδουοταίῳ δύναι: παρὰ τοῖς γερμανικοῖς πραγματευταῖς, ἐν τῷ γερμανικῷ Ἐνετίσῃν ἐμπορίῳ εὐρίσκων διὰ πέυσεως.

Ἐρρωσο, τιμία κεφαλῇ, Τυβίγγηθεν τῆ ιη' Ἀδουόστου, α φ π ε.

Ὁ σὸς

Μαρτίνος ὁ Κρούσιος,
διδάσκαλος ἑλλημκολατίνος
ἐν τῇ Τυβιγγίδι Ἀκαδημίᾳ.

η'.

Πολυμαθέστατε καὶ σοφίας ἑραστὰ καὶ ἐξοχώτατε τῶν Θεολόγων κάμοι προσφιλέστατε κύριε, τὴν ἀφίξιν τῆς σῆς τιμότητος λίαν ἀσμένως ἐπερηγάσθη, τοιαύτου σοφοῦ καὶ πεπαιδευμένου καλοῦ κάγαθοῦ ἀνδρὸς ἡμερομένου μου ἐκ πλείστου χρόνου ἐπιτυχεῖν, ὃς τὸ κλέος παρεῖχεν εἰς ἑλλάδα γαίαν καὶ Ἰταλίαν τῆς τε σοφίας σῆς καὶ φρονήσεως· τῷ δὲ Θεῷ δίδωμι δόξαν· τὸν δ' ἄσπαρμον εἰρηκότος μου ἐκ τοῦ κυρίου Μαρτίνου, τοῦ ἡμετέρου φιλιτάτου, ὡς ὑπὸ τῆς σῆς κυριότητος, ἐγὼ σοι πλείστας καὶ μεγίστας χάριτας (ἰοθι θεία μοι κεφαλῇ)· ἔγωγε εἰμὶ ἀνὴρ ἐκ Πελοποννήσου πόλεως Ἐπιδαύρου, Ἀνδρέας τοῦνομα Δαρμάριος, δούλος δὲ σὸς. Ἐπιθυμοῦντός μου δρᾶν πόλεις καὶ ἡῖδα ἀνδρῶν καὶ μᾶλλον κατατρυφᾶν τοῖς πεπαιδευμένοις καὶ σοφοῖς ἀνδράσι καὶ φιλομαθέσιν, ὡςπερ ἡμῖν, ἑρμαῖόν τι καὶ φίλιον προσέδοξε περιέχεσθαι. Ἠκούσθη μοι ἐκ πολλοῦ τῆς γενναιοτήτος τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἡμετέρου ἡγεμόνος τοῦ Βυρτεμβεργικοῦ, τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ, παιδεύσεώς τε καὶ φρονήσεως καὶ εἰς τὸ πᾶν περιγανεστάτου³⁾. Ἐπιθυμοῦντός μου καθορᾶν τοιοῦτον καὶ τηλικούτον ἥρωα, μὴ εὐρίσκοντός μου ἕτερον ἀξιώτερον καὶ τιμιώτερόν τι ἔνεκα τῆς ἐκείνου ἐκλαμπρότητος, συνήθηροια καὶ συνέγραψα ἐκ πλείστων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ τοιαῦτα βιβλίδια τῇ χειρὶ γεγραμμένα⁴⁾, τῇ ἐμῇ δὲ γλώττῃ παλαιωτάτῃ, ἀπεκόμισα. Βούλομαι προστιθέναι καὶ ἀποδοῦναι τῷ ἐκλαμπροτάτῳ ἡγεμόνι, ἔχειν εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης. Ἐγωγε ἤλυθον τηλόθι γαίης· δαπάνας καὶ ἀναλώσεις πεποίηκα πλείστας ἀνήσεως καὶ τροφῆς· τὴν σὴν κυριότητα ἀντιβολῶ δεόμενος συμπερᾶσαι καὶ παρορμησαι καὶ ἀναγκάσαι τῷ ἡγεμόνι ἀποδέξασθαι τοῦμόν ὀμικρότατον· ὄντα σε φιλόμουσον.

¹⁾ Ἐν τῇ δεξιᾷ ᾧα ὁ Κρούσιος σημειοῦται: Historia Barbarograeca.

²⁾ Ἐν τῇ ᾧα τῇ εὐωνύμῃ ἰδίᾳ χειρὶ σημειοῦται modus rescribendi.

³⁾ Ὅρα τοῦ μακαρίτου σαυνοκροτολόγου R. Roth: Die fürstliche Liberei auf Hohentäbingen u. ihre Entführung im J. 1635. Tübingen 1888, 4°, σ. 39.

⁴⁾ Ὅρα κατάλογον τῶν ἀποκομθέντων βιβλίων (54) Legrand, σ. 247 bis 251 = 183—187 τῶν ἰδιαίτερων.

πεπαιδευμένον ἄνδρα καὶ τίμιον τουτὶ οὐκ ἀπορῶ· ἔργον ἐστὶ γενναίων καὶ φιλομαθεστάτων ἀνδρῶν. Ἐρρωσο καὶ χαιρε σὺν θεῷ, παμφιλτατέ μοι κύριε, εἰς ἱδῶν πολλῶν περιόδους.

Ὁ σὸς καὶ διὰ παντὸς

Ἀνδρέας Δαρμάριος Ἐπιδάυριος.

Τῷ πολυμαθεστάτῳ καὶ σοφίας ἐραστῇ ἐξέχω τε τῶν θεολόγων ἐναρέτῳ ἀνδρὶ καὶ διδασκάλῳ ἡγεμονικῷ κυρίῳ Δουκῆ τῷ Ὅσιάνδρῳ, ἐμοὶ δὲ λίαν φιλτάτῳ.

9.

Antea vero, 8 Septembris, cum ei supra dictam pecuniam pro libris dissem, dedit mihi apocham hanc:

Καθολογῶ ἔγωγε Ἀνδρέας ὁ Δαρμάριος ὅτι ἐληψάμην ἐκ τοῦ κυρίου Μαρτίνου τοῦ Κρούσιου τριάκοντα καὶ πέντε χρυσίους ἐνεκεν τινῶν βιβλίων ἑλληνικῶν, οὓς ἐλήφρατο χάριν τῷ ἡγεμόνι Βυρτεμβουργικῷ, τὸν ἀριθμὸν ὁκτώ· σὺν τούτοις δέδωκε καὶ πέντε βάτζους¹⁾ τῷ δούλῳ μου χάριν. Καὶ εἰς πίστωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ληγομένων μοι ἄνωθεν χρυσίων τριάκοντα καὶ πέντε, ἔγραψα τῇ ἰδίᾳ χειρὶ. Ἐν Τυβίγγῃ, σепτεμβρίῳ ἡ', αφπδ'.

Ἀνδρέας ὁ Δαρμάριος Ἐπιδάυριος

τῇ ἰδίᾳ χειρὶ συνεγραψάμην.

Εἴτα φέρονται ὑπὸ τοῦ Κρούσιου:

„Ait, è patria sua Epidauro Venetias, navigationem esse 1700 miliar. Italicorum.“

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ²⁾ ΒΙΒΛΙΩΝ ΔΑΡΜΑΡΙΟΥ.

I.

Ταῦτά εἰσι τὰ ὀνόματα βιβλίων μερικῶν³⁾.

Κομνηνοῦ Παλαιολόγου ἐξελέγχουσα τηθ βεραϊκῆν . .

Χρονικὸν Γεωργίου Συγκέλλου —

Χρονικὸν Μιχαὴλ Γληκῆ.

Θεοδώρου εἰς τοὺς Προφήτας Ἑρμηνεία.

Πορφυρίου εἰς τὴν Πλάτωνος Θεολογίαν.

Θεοδώρητου Θεραπευτικὴ ἑλληνικῶν παθημάτων.

¹⁾ γερμ: Batz: Ἡ ἀπόδειξις αὕτη δημοσιεύεται κατ' ἀντίγραφον τοῦ Κρούσιου· οὐκ ἔστιν ἀντόγραφος, ὡς γράφεται παρὰ Legrand πλανηθέντι ὑπ' ἐμοῦ, ὡς ἐν τῷ δημοσίῳ βλέπει ὁ βουλόμενος. Ὁ Κρούσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἔσω ᾧα Quietantia.

²⁾ Κατάλογοι τοιοῦτοί εἰσι χρησιμώτατοι. Ὅρα τοὺς δι' ἐμοῦ παρὰ Legrand, Notice δημοσιουθέντας τῆς παρ' ἡμῶν Χάλκης, καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ (Förster, de antiquit. et libris manuscriptis constant: Rostochii, 1877, 4°) τοῦ Ἀντ: Ἐπάρχον ἐκατὸν χειρογράφων παρὰ Graux, σ. 413—417.

³⁾ Συνάπτεται ὁ Κατάλογος οὗτος ἐπιστολῇ τοῦ Δαρμαρίου ἐκ Βαρκελώνης (8 Ἀπριλίῳ 1572) πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Λερίδου. Graux, σ. 439.

Ἑρμηνεία εἰς τὸν Πλάτωνος Φαῖδρον.

Βαλασαμῶνος καὶ ἐτέρων in leges.

Κυρίλλου εἰς Ἡσαΐαν.

Βρυενίου ἀρμονικά.

Ἀριστείδου ἀρμονικά.

Πορφυρίου ἀρμονικά.

Πεδισίμου γεωμετρία.

Ἀλκινόου Πλάτωνος δογμάτων.

Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ πρότερα ἀναλυτικῶν (sic).

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ β' ἀναλυτικά.

Διαφόρων Ἐξήγησις εἰς τὴν Π. Γραφήν, Μαρκελλίνου.

Διαφόρων εἰς τὸν βίον Ἰωβ ἐξήγησις — Πολυχρονίου.

Σέξτον πυρρονειῶν ἵπποτυπώσεων. Τοῦ αὐτοῦ κατὰ μαθηματικῶν ἐν βιβλίοις ια'.

Κυρίλλου Κατηχῆσις —

Ἀθανασίου κατὰ Ἀρειανῶν καὶ ἐτέρων.

Πράξεις συνόδου ἡ' ἐπὶ Φωτίου καὶ πάπα

Νικολάου ἐνώσει (sic).

Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως καὶ περὶ σχημάτων.

Πρόκλου στοιχειώσις θεολογικὴ καὶ εἰς Κρατύλον Πλάτωνος.

Θέωνος Σμυρναίου κατὰ μαθηματικῶν καὶ περὶ μουσικῆς.

II.

Libri manuscr. graeci, quos D. D. Georgios Mylius emptos [σ 101—
de Andrea Darmario scribit.] 102]

Σέξτον φιλοσόφου	τόμοι δ'	1, 2, 3, 4
Κυρίλλου ἑορταστικαὶ ὀμιλίαι κατὰ Ἰουδαίων	τόμοι τρεῖς	5, 6, 7
Θεοδώρητου Θεραπευτικὴ ἑλληνικῶν παθημάτων		8
Συνοδικὸν περιέχον ἐν ἐπιτομῇ ἀπάσας τὰς γεγονίας ὁρθοδόξους καὶ αἰρετικές		9
Θεοδώρου Βαλασαμῶνος Ἑρμηνεία εἰς τοὺς κανόνας τῶν οἰκονομικῶν ζ' συνόδων	τόμοι τρεῖς	10, 11, 12
Θεοδώρου Βαλασαμῶνος νομοκάνων		13
Γρηγορίου Νύσου περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως, ἡ τὸ τῶν χριστιανῶν ἐπάγγελμα		14
Νικολάου Καβάσιλα κεφάλαια περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς		15
Πρακτικὰ τῆς ἐβδόμης συνόδου		16
Κυρίλλου Χρονικόν		17
Ἄγιοι βασιλικοὶ Νικηφόρου Γρηγορά		18
Νικηφόρου Γρηγορά Λόγος εἰς τὸν Κωνσταντῖνον		19
Κυρίλλου περὶ ἁγίας Τριάδος		20

¹⁾ Ἡ τῶν βιβλίων τούτων ταυτότης παρουσιάζει ἐμοὶ τοῦλάχιστον ἐνταῦθα διαμένοντι μεγίστην δυσκολίαν. Οἱ ἐν ταῖς Ἑυρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις συνάδελφοι περὶ τὴν ἀκρίβειαν ἀσχοληθήτωσαν. Ἄλλ' ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῆς ἐξακριβώσεως μὴ λησμονηθῆτω ὁ λησμονηθεὶς κατάλογος τῶν Δαρμαριανῶν παρὰ Roth, Fürth. Liberei, σ. 38—39.

Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀριστινοῦ (sic) ὑποτίτῳσι τῶν πενήκοντα τίτλων	21
Ἐκλογαὶ ἀπὸ διαφόρων λόγων Ἰωάννου Χρυσοστόμου	22
Ἀθανασίου διάλξεις πρὸς Ἀρείον ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ	23
Ἀθανασίου εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ἐξηγήσεις	24
Λόγοι Χρυσοστόμου ἀνδριάντες λεγόμενοι	25
Ἐκδόσεις καὶ ὑποθέσεις διαφέρουσαι εἰς τοὺς Ψαλμοὺς	26
Ἐξηγήσεις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ἀπὸ διαφόρων	27
Ἐναγγέλια καὶ ἐπιστολαὶ κυριακαὶ καὶ ἑορταστικά ¹⁾	28

Ex his D. Mylii sunt 23, 24, 25, 27, 28, reliqui vero omnes collegii publici, scil. novi Evangelicorum. In pergamentis descripti sunt literis antiquissimis 22, 27, 28, reliqui vero omnes communi charta.

Signa antiquitatis { pergamena, non novitia charta
nullae aut perrare abbreviaturae

D. Mylio sunt haec (!) atramento scripti, non rubrica aut aliis coloribus.

Ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ ἔπονται τὰ ἐξῆς:

Codex postremus, seu 28, maximo precio estimatus fuit, quia emptus ex reliquiis Justinianae Bibliothecae, id quod forma ligatura imprimis aurea scriptura etiam docet, quo passim est conscriptus; cujus usum apparet fuisse in sacello caesareo. Passim signis accentuum musicorum notatus, ad quos vel lectio vel decantatio textuum bibliorum fuit accommodanda, et continet exactam notationem, quae quavis die publice habitae sint lectiones in graeca Ecclesia.

Superest unus codex, in quo descripti sunt hymni et reliquae sacrae cantiones, ἀκρόστιχοι ect graecis ecclesiis quotidie usitatae, una cum graeca expositione nescio cujus auctoris. Causa emptionis praecipue fuit, ut collegii nostri (inquit) discipuli (plerique graeca [lingua] mediocriter gnari) literaturae etiam vetustae legendae et agnoscendae assvescant, simul item maximam habeant exercendae conversionis si videatur²⁾.

III.

[Mb 37 σ. 131 κ. ε.] Βίβλοι ἑλληνικαὶ συναχθέντες ἐκ πλείστων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ μεταγραφέντες νῦν ἐπιμελείᾳ μεγίστῃ, ἀποκομισθέντες χάριν τῷ ἐκλαμπροτάτῳ ἡγεμόνι Βυρτεμβέργῃς³⁾.

1. Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου κεφάλαια διάφορα φιλοσοφικά περὶ τε πολιτειῶν καὶ βίων φιλοσόφων, καὶ ἕτερα διάφορα. Δ. 25 (σκοῦδοι, seu σκοῦτοι).
2. Λαμασκίου φιλοσόφου περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας. Δ. 9.
3. Πρόκλου πλατωνικοῦ διαδόχου στοιχειώσις θεολογική. Δ. 3.
4. Πρόκλου πλατωνικοῦ εἰς τὸν Κρατύλον τοῦ Πλάτωνος σχόλια, ἥως ἐκλογαὶ χρήσιμοι. Δ. 6.
5. Ἐρηνίου φιλοσόφου εἰς τὰ μετὰ τὰ Φυσικά τοῦ Ἀριστοτέλους. Δ. 6.
6. Πορφυρίου εἰς τὸν βίον τοῦ Πλωτίνου. Δ. 2.

¹⁾ Ἡ ἀρίθμησις κεῖται ἐν τῷ χειρογράφῳ.

²⁾ Sies facultatem f[ac]t si videatur?

³⁾ Ἀναδημοσιεύεται πληρέστερος ἐνταῦθα.

7. Ἐρμίον διασημὸς φιλοσόφος¹⁾. Δ. 4.
Ἰουλιανοῦ καίσαρος εἰς τὸν βασιλεῦσα ἤλιον πρὸς Σαλουστίνον.
Τοῦ αὐτοῦ Μισοπάγων. Δ. 6.
8. Λαμασκίου φιλοσόφου σχόλια εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἰπποκράτους²⁾.
9. Ρούφου περὶ τῶν ἀφανῶν καὶ φανερῶν μοριῶν. Δ. 4.
10. Κοροπαλάτου περὶ τῶν ὀφθαλμῶν Κωνσταντινουπόλεως βασιλέων. Δ. 5.
11. Σύνοδος οἰκουμένη ἑ' σὺν τοῖς κανόσι καὶ πρακτικοῖς. Δ. 10.
12. Σύνοδος ὀγδόη ἐν Κωνσταντινουπόλει πραχθεῖσα. Δ. 4.
13. Συνοδικὸν περιέχον ἐν ἐπιτομῇ ἀπάσας συνόδους ὀρθοδόξων καὶ αἰρετικῶν τὰς ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων γεγονυίας τοπικὰς καὶ οἰκουμένικας. Δ. 4³⁾.
14. Θεοδώρου Βαλσαμῶδος ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα Θείων Νεαρῶν. Δ. 8.
15. Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ Συγκέλλου Χρονική Διήγησις καὶ Θεοφάνους ἀναπληροῦντος τοῦλλειτον, περιέχον τμγ' ἔτη. Δ. 25.
16. Νικάνδρου Νουκίου τοῦ Κερκυραίου Ἐπιδημιῶν λόγοι. Δ. 7.
17. Βίος Ἰωσήφου. Molto antico. Δ. 4.
18. Σοφία Ἰησοῦ Σιράχ. Molto antico. Δ. 5.
19. Βασιλείου, βασιλέως Ρωμαίων κεφάλαια παραινετικά πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Βασιλείου πατρικίου καὶ ἐτέρων ναυμαχικά. Δ. 3.
20. Ὀνοσάνδρου Στρατηγικά. Δ. 5.
21. Πολυαίνου Στρατηγημάτων βιβλία ἦ'. Δ. 9.
22. Πτολεμαίου Ἀρμονικά. Δ. 4.
23. Ἰωάννου Πεδισάμιου περὶ μετρήσεως καὶ μερισμοῦ γῆς. Δ. 3.
24. Ἰωάννου Τζέτζου εἰς τὰ Ἔργα καὶ Ἡμέρας Ἡσιόδου. Antico. Δ. 3.
25. Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως ἐρμηγεία εἰς τὴν γραμματικὴν καὶ ἕτερα. Δ. 5.
26. Ἀνοπύμου εἰς Ἡσιόδου σχόλια. Δ. 4.
27. Θεοδώρου Μαγίστρου σχόλια εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ὀππιανοῦ Ἀλιευτικῶν. Δ. 6.
28. Τζέτζου σχόλια εἰς Ὀππιανοῦ Ἀλιευτικά. Δ. 5.
29. Τζέτζου σχόλια εἰς τὰ Ἐπιγράμματα. Δ. 7.
30. Θουκυδίδου λόγοι. Molto antico. Δ. 8.
31. Χρυσοστόμου Ὀμιλίας καὶ Νύσσης εἰς τὴν Γένεσιν. Δ. 4.
32. Μιχαήλου πρεσβυτέρου καὶ συγκέλλου τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐκλογαὶ προφητῶν εἰς τὴν παρονοσίαν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χυ. Δ. 6.
33. Πολυχρονίου Διακόνου εἰς τὸ ἄσμα ἐρμηγεία: Μιχαὴλ τοῦ Φελλοῦ εἰς τὸ ἄσμα: Πολυχρονίου εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν Ἐρμηγεία. Δ. 7.

¹⁾ Ὁ Κρούσιος σημειοῦται πρὸ ἐκάστου τίτλου + καὶ πρὸ τοῦ σταυροῦ τὸν αὔξοντα ἀριθμὸν τὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ Καίσαρος θεωρεῖ ὡς συνέχειαν τοῦ Ἐρμίου, δι' ὃ καὶ δὲν σημειοῦται τὴν τιμὴν τὸ Δ 4 ἀνήκει εἰς τὸν Ἐρμίου. Οὕτω καὶ τὰ ἐπ' ἀρ. 19, 47.

²⁾ Δὲν ἀναγράφεται τιμὴ. Ὁ Κ. σημειοῦται ἐν τῇ ἔσῳ ἕα emit per Gerlachium et me Crusium 8 Septem. 1584 Princeps Wirtemberg. D. Lud. hos l. quos rubrica notavi. Ὁ κώδιξ οὗτος φυλάττεται ἐν τῇ Βιβλ. τοῦ Μονάχου cod. gr. 227 ἐν φ, ὡς εἶδον, ὁ Κρούσιος ἰδίᾳ χειρὶ γράφει τὰ παρὰ Hardt σ. 489 τοῦ Β' τόμου σημειούμενα καὶ ἐπὶ τοῦ Legrand, Notice σ. 184 ἀναδημοσιεύόμενα.

³⁾ Legrand, Notice, σ. 184 = 248.

Index Σύντομος.

Αθήναι p. 5, 7, 12, 21.
Ainhoferus 20.
Αργεντίνη 9, 15, 19, 20.
Αύγουστα 17, 19, 23.

Βάδζ(ι)ος, νόμισμα 9, 20, 24.
Βαϊβλίγγερους 9, 10, 19, 20.
Βασιλεία 15, 19.
Βενετία v. *Ένετία*.
Βιβλιοθήκαι v. *Χειρόγραφα*.
Bursian 4, 5.

Γαβριήλ Φιλαδέφειας 7, 16, 18, 20, 21.
Γερλάχιος (Gerlach) 6, 13, 19, 21.
Γραική (γλώσσα) v. *Έλληνική γ.*

Δαριμάριος, βίος, 12, 14, *επίθετα* 12,
έν Τυβίγγη 9, 13, 15, *πόλεις, έν αἰς*
χειρόγραφα αὐτοῦ 14, *διεύθυνσις*
αὐτοῦ 21.

Diaria Κρονοίου 8, 13.
Διασωρῖνος I. 13.
Δονάτος Σταμ. 11.

Έγγελάριος Φ. 23.
Έλληνική — *νεοελληνική έν Ἀνατολή* 7,
καθαρά, διεφθαρμένη 7, — *έκβαρ-*
βαρωθεῖσα, μιξοβάρβαρος 10, 11,
κοινή, δημόδης 11, 18, — *γραική* 11.
Ένετία Ένετία, πολλαχού.
Έπαρχος A. 14.
Έπίδανρος 18.
Έσχέλιος (Oeschel) 4.

Ζυγομαλάς Θ. 3, 6, 10.

Gardthausen 4, 11, 12, 14.
Gerstermaier, βιβλιοδέτης 7.
Graux 3, 12, 14.

Θεσσαλονίκη 21.
Θουκυδίδης 5, 21.

Ίερεμίας πατριάρχης 5, 8, 17.
Ίκόνιον 7.

Καβάσιλας Σ. 11.

Καμεράριος I. 4, 5.

Κατάλογος βιβλίων 23 κ. ε.

Κέρκυρα, -ατος 18, 21, 23.

Κιενλήγρος 17, 22.

Κόντος 8.

Κόρινθος 12, 21.

Κουροπαλάτης 16, 17, 21, 22.

Κρούσιος M. 4, — *λόγος πρώτος έλλη-*
νιστί 4, — *επίτάξις κοσμήτωρ* 6.
 — *εργάζεσθαι τρόπος* 7. — *πο-*
λυγλωσσία 8. — *νεοελληνική γ. (Θε-*
ματοεπιστολαί) 10, 11. — *έλλη-*
νομάθεια 10, 11, 13. — *άλληλογρα-*
φία 10, 11. — *έλληνομαθέστατος* 11.
 — *φιλέλλην, -έστατος* 4, 5. —
 — *συγγράμματα αὐτοῦ* 12, 14,
 17 κλ. — *χειρόγραφα* 7 κ. ε. —
άναγνωσθέντα 6. — *φιλοξενία* 6,
 7, 10, 11.

Κώδικες 15, v. *χειρόγραφα*.

ΚΠολις 7, 10.

Index.

Legrand πολλαχοῦ.

Μ. Γένους Σχολή 10.

Μεδιόλανον 15, 19.

Μελάγχθων 4, 5.

Μελέτιος Πηγᾶς 17.

Μόναχον (Βιβλιοθ.) 6.

Mylius (Μύλιος) 6, 17, 18, 19, 25.

Mystakidis, πολλαχοῦ.

Ναύπλιον 12, 21.

Νίκαια 7.

Νῆσοι Αἰγαίου 7.

Όσίανδρος Α καὶ Δ. 8, 24.

Οὐενδελίκων 19, — *λικῶν* 18.

Παλαιὰ Πάτραι (Νέαι Π.) 8.

Πόρτος Φ. 4.

Roth 23, 25.

Ρωνήρος 17, 22.

Σάθας, πολλαχοῦ.

Schmidt, L. 3. — *Wilh.* 3, 11, 19.

Σοφιανός Ν. 14.

Στρασβοῦργον 5, 9, 13, 15.

Τριδέντον 12.

Τυ(μ)βίγγη 9, 13, 19 κ. ἐ. — *Universität*

4, 5. — *Βιβλιοθήκη* 6, 7, 12. —

πνευματικὴ κατάσταση 5. — *Ἕλλη-
νες ἐν Τ.* 6.

Φρανδζῆς — *Φραγγῆς Γ.* 17, 21, 22.

Φρειβοῦργον 19.

Χειρόγραφα Μονάχου cod. gr.: ἐν

σημειώσει 4^η τῆς 6^{ης} σ. — *Στουτ-
γάρδης* 6. — *Τυβίγγης* 5, 6, 8, 12,

24, 25. — *Λαρμαρίον* 13.

Λέξεις.

ἀλληλεπιστολία 19.

ἐξοχή (ὄρα κείμενον) 20.

παρθενογέννητος, -γενής 18, 22.

σκύλας 21.

φιλελληνέστατος 4, 5.

φιλοδαρμῆριος, -κρούσιος 19, 20.

Verlag von Gustav Fischer in Jena.

Dietrich Schäfer,

Professor der Geschichte an der Universität Bonn.

Aufsätze, Vorträge und Reden.

Zwei Bände.

1913. Preis: 18 Mark, geb. 20 Mark.

Inhalt des ersten Bandes (VIII, 492 S.): Eine Reliquie aus dem Mittelalter (Rothenburg ob der Tauber) (1870). — Aus deutsch-französischen Grenzlanden (1870). 1. Die Pfalz; 2. Das Elfaß. — Die neue Reichsgrenze (1873). — Der hanfische Geschichtsverein und seine dritte Jahresversammlung in Braunschweig (1873). — Ultramontane Volkschriftstellerei (1873): 1. Der historische Tendenzroman; 2. Die politische Tendenznovelle; 3. Konrad von Volanden und Curt von Polanten. — Zur Geschichte des Junftwesens (1877). — Wisby und Gotland, ein Rest nordischen Mittelalters (1877). — Zur Geschichte des deutschen Handels nach Finland (1878). — Johann Georg Kohl (1879). — Heinrich Luben (1880). — Die Hanse und ihre Handelspolitik (1885). — Zur deutschen Städtegeschichte (1886). — Adolf Schmidt (1887). — Das neue Deutschland und seine Kaiser (1888). — Das eigentliche Arbeitsgebiet der Geschichte (1888). — Geschichte und Kulturgeschichte. Eine Erwiderung (1891). — Fürst Bismarck in Jena (1892). — Zum Gedächtnis Gustav Adolfs (1894). — Die letzte Preussische Volkszählung und die Friesen (1894). — Festrede zur Bismarckfeier in Tübingen am 1. April 1895. — Zur Eröffnung des Nordostsee-Kanals (1895). — Deutschland und Japan. Zur Beurteilung der deutschen Handelsinteressen in China (1895). — Zur württembergischen Kammerdebatte über die Landesuniversität (1895). — Zur Geschichte der Begründung der schwedisch-norwegischen Union (1895). — Das Zeitalter der Entdeckung und die Hanse (1896).

Inhalt des zweiten Bandes (IV, 475 S.): Festrede zu der von der Stadt Heidelberg veranstalteten hundertjährigen Gedenkfeier des Geburtstags Kaiser Wilhelms I. am 22. März 1897. — Deutschland zur See (1897). — Der Kampf um die Ostsee im 16. und 17. Jahrhundert (1899). — Weltlage und Flottenverfärkung (1899). — Zu Moltkes Gedächtnis (1900). — Bernhard Erdmannsdörffer (1901). — Die politische und militärische Bedeutung der Großstädte (1903). — Antrittsrede beim Eintritt in die königlich Preussische Akademie der Wissenschaften 30. Juni 1904. — Weltlage und Kolonialpolitik (1907). — Geschichtswissenschaft im 19. Jahrhundert (1907). — Die Sundzollrechnungen als internationale Geschichtsquelle (1907). — Die Aufgaben der deutschen Seegeschichte (1908). — Hansabund und Hanse (1909). — Unser Recht auf die Ostmarken (1911). — Was bedeutet dem Deutschen sein Reich (1912). — Englands Weltstellung und Deutschlands Lage (1912). — Deutschlands Heer, Deutschlands Stärke (1912). — Aufrufe des deutschen Wehrvereins (1912 u. 1913). — Die deutsch-französische Sprachgrenze (1912). — Deutsche Sprachgrenzen und Sprachenkämpfe (1912). — Deutschland und Frankreich als erobernde Mächte (1912). — Rede zur Erinnerung an die Erhebung der deutschen Nation im Jahre 1813 (1913). — 1813—1913. — Zur Erinnerungsfeier unserer Fürsten in der Befreiungshalle bei Rehlheim (1913).

Der Kniffhäuser, 16. Jahrgang, 15. Julmond (Dezember) 1913.

Dietrich Schäfer, dem wir in seiner zweibändigen „Deutschen Geschichte“ ein unübertroffenes nationales Geschichtswerk verdanken, hat nunmehr in dem vorliegenden Werke Aufsätze, Vorträge und Reden herausgegeben, die er im Laufe von 43 Jahren bei verschiedenen Anlässen verfaßt hat. Zwei hervorragende Eigenschaften Schäfers spiegeln sich in allen seinen Arbeiten: eine gedankentiefe, gründliche Wissenschaftlichkeit und eine begeisterte Liebe zum deutschen Vaterlande. Die hier vereinigten Arbeiten geben uns einen lebendigen Überblick über die Geschichte Deutschlands seit der großen, für das Reich so glücklichen Auseinandersetzung mit Frankreich.

... So vereinen sich denn alle diese Aufsätze, Vorträge und Reden recht glücklich zu einem großen Gesamtwerke, das insbesondere auch unserer deutschen Jugend nicht warm genug empfohlen werden kann. Sie, die Werdende, mag sich an diesen Arbeiten erbauen, ihre Liebe zum Vaterland und zum deutschen Volke stärken und festigen und ihr nationales Wissen mehren.

Verlag von Gustav Fischer in Jena.

K R U P P

1812—1912

Zum 100jährigen Bestehen der Firma Krupp und
der Gußstahlfabrik in Essen-Ruhr

Herausgegeben auf den hundertsten Geburtstag Alfred Krupps

Mit 50 Abbildungen im Text (nach Zeichnungen und Holzschnitten von Professor Robert Engels und C. Thiemann und Radierungen von Professor W. Conz), 3 Bildnissen, 3 Kartenblättern und 1 Gesamtbild der Gußstahlfabrik im Jahre 1912.

1912. (IV, 416 S. 4°)

Preis: 5 Mark, geb. 6 Mark 50 Pf.

Inhalt: **Friedrich Krupp** (17. 7. 1787 bis 8. 10. 1826): Vor hundert Jahren. Die Anfänge der Gußstahlfabrik. Jahre des Ringens und Niedergang. Friedrich Krupp — Charakterbild.

Alfred Krupp (26. 4. 1812 bis 14. 7. 1887): 1826—1848. Einleitung. Lehrjahre. Im deutschen Zollverein. Die Löffelwalze. Versuche auf neuen Gebieten. — 1848—1870. Einleitung. Der Gußstahl im Dienste des Verkehrs. Die Gußstahlkanone. Vom Tigelstahl zum Bessemer- und Martinstahl. Entwicklung und Organisation. Die Arbeiterfürsorge. — 1871—1887. Die Wirtschaftskrise von 1874. Entwicklung des Geschützbaus bis 1887. Die Gußstahlfabrik in den letzten Lebensjahren Alfred Krupps. Alfred Krupp — Lebens- und Charakterbild.

Friedrich Alfred Krupp. Lebens- und Charakterbild. Die Gußstahlfabrik von 1887—1902. Das Gußstahlgeschütz seit 1887. Auf neuen Bahnen. Die Wohlfahrtseinrichtungen.

Die Fabrik seit 1902.

Der Städtebau, 1915, Heft 2:

Eine Veröffentlichung, die dem Veranstalter selber ein stolzes Denkmal setzt . . . Es mag nicht viele Bücher geben, die in unserer ersten Zeit so sehr verdienen, von einem Deutschen gelesen zu werden, wie diese Geschichte des Hauses Krupp; bietet uns doch das Buch ein treues Bild der Gebiete, die unseren Gedanken heute am nächsten stehen: Deutsche Wehrkraft und deutsche Volkswirtschaft. Der Verfasser hat es meisterhaft verstanden, die Entwicklung des Hauses Krupp überall einzugliedern in den Gang der allgemeinen Geschichte und die Wechselbeziehungen mit den allgemeinen staatlichen, politischen und wirtschaftlichen Verhältnissen klarzulegen. Dabei kommt die Einzelschilderung stets zu ihrem Recht; wir lernen jeden kennen, der an der Not wie an dem Erfolg des Hauses beteiligt war, und mit ungewöhnlichem Freimuth werden uns die Charaktere dargestellt, deren Schwächen mindestens ebenso stark betont werden wie ihre großen Eigenschaften. Lehrreich wie wenige ist dieses Buch, in dem die Enttäuschung ebenso oft hervortritt wie der Erfolg, und das in dem Kampf mit Widrigkeiten, wie in dem Aufsteigen aus den kleinsten bescheidenen Verhältnissen ein Spiegelbild des Wachstums unserer deutschen Wirtschaft zeigt . . . Prof. Rud. Eberstadt.

Königsberger Hartungsche Zeitung, Nr. 115 v. 9. März 1913:

Jubiläumsschriften großer Firmen sind eine Fundgrube wirtschaftswissenschaftlicher Erkenntnisse, davon macht die vorliegende keine Ausnahme. Das Buch zeigt in fesselnd geschriebener Form nicht nur die Geschichte des Hauses Krupp, die Entwicklung der Gußstahlfabrik mit ihrem Auf und Ab, sondern gibt eine Wirtschaftsgeschichte der letzten 100 Jahre, deren Wirkung auf die Maschinen-, Montan- und Kriegsbedarfsindustrie. Der oder die nichtgenannten Verf. haben das ihnen zur Verfügung stehende reiche Archivmaterial geschickt benutzt.

Der deutsche Oekonomist, Nr. 1565 vom 28. Dezember 1912:

Diese Festschrift liest man in einem Zug. Wer sich einen frischen Sinn bewahrt hat für das Werden und Ringen von Persönlichkeiten, von ganzen Männern, die ihr alles darangeben für eine große Sache, für diesen ist diese Biographie der Familie Krupp (Friedrich Krupp — Alfred Krupp — Friedrich Alfred Krupp) eine Quelle lauterer Freude.